

ZENIT

Tänk själv — tänk fritt

Organ för de fria
syndikalistiska
grupperna

UR INNEHÅLLET:

Ledare

Engelska valet och vi
Nej till svensk atombomb

Henry M. Pachter

Samexistensen och
det kalla kriget

Herbert Anckar

Ungdomsbrottsligheten
och standarduppfattningen

Britta Gröndahl

Francos kyrkogårdsfred

Karl Kraus

Aforismer

Gunnar Gunnarson

Apokalyps och satir

Svante Foerster

O himmelske Bach

Nils Leijer

Långt borta i världen

Rune Wiklund

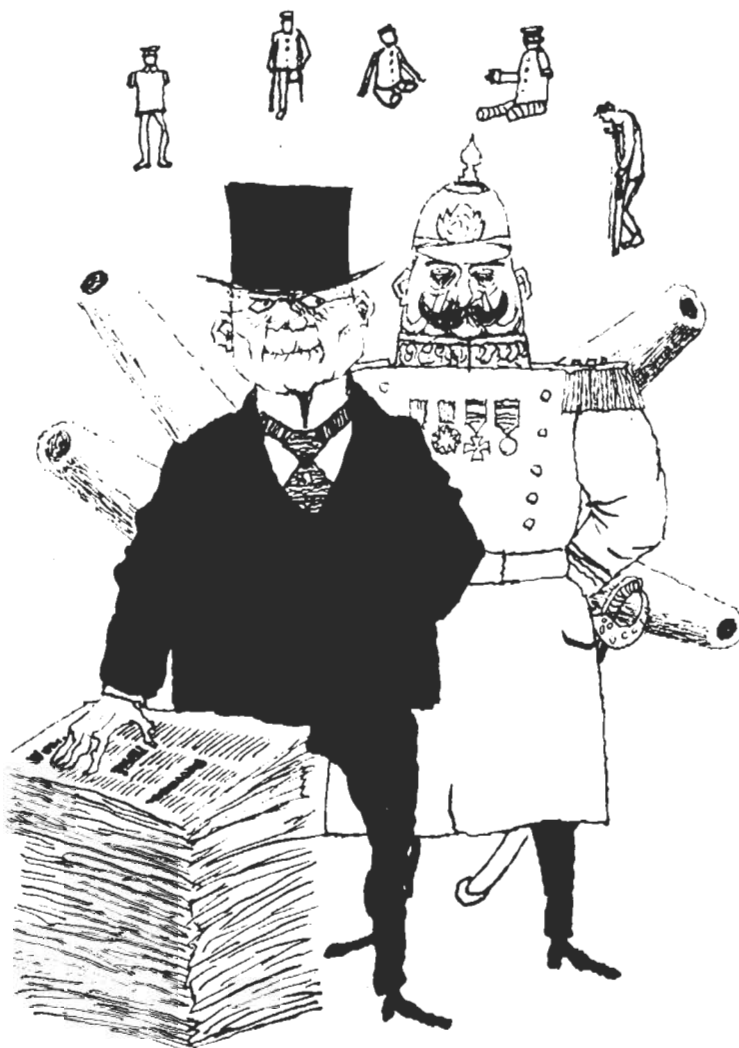
Filmkommentaren

Boksidor

Föreningsnytt

Nr 3 • 1959

Årgång 3 • 1 kr

Karl Kraus om världskriget:

Papper brinner och har tänt på världen.

Tidningspapper har satt igång världsbranden.

Vi har redan invalider genom rotationspressarna, innan det fanns offer för kanonerna.

Ur Gunnar Gunnarsons artikel om Karl Kraus i detta nummer.

Teckning av Erik Prytz

PM till läsekretsen

Nu börjar vi komma ikapp med utgivningen, och efter detta nummer återstår för i år endast ett. Det beräknar vi ha ute före jul. Som ni märker har vi denna gång ökat sidantalet med fyra, och som ni kanske också märkt så trycks ZENIT numera på tjockare papper. Detta är ett led i våra ansträngningar att göra tidningen bättre, att ge er mer för prenumerationsavgiften. Nästa år hoppas vi kunna utöka ännu mer, vi undersöker bland annat möjligheterna för att kunna utge ZENIT sex gånger per år, d. v. s. varannan månad.

Med det ökade sidantalet tror vi oss också kunna höja kvaliteten, då vi nu kan införa även längre, analyserande artiklar och uppsatser. I detta nummer finns sålunda vårt hittills längsta bidrag, en storpolitisk analys av amerikanen Henry M. Pachter, redaktionsmedlem i den vänsterradikala new york-tidskriften Dissent. En högintressant artikel, i vårt tycke — även om vi inte i alla stycken delar Pachtters uppfattning och slutsatser. Helmut Rüdiger, vår högt värderade kamrat från Arbetsaren, har översatt artikeln och har också gett oss några presentationsrader om författaren.

Ett annat bidrag värt all uppmärksamhet är Gunnar Gunnarsons uppsats om Karl Kraus. Det är verkligen engagerat skriverseri av finaste slag, och essän tål, ja *bör* faktiskt läsas mer än en gång. Ny hos oss är också Svante Foerster, som "debuterar" med en god novell, O himmelske Bach. Och — om vi skall fortsätta skryta — tycker ni inte att Erik Prytz' omslagsteckning är bra?

Till nästa gång har utlovats bidrag av bl. a. Per Anders Fogelström, bernt erikson och Bertil Svahnström. Manus och uppslag för övrigt till detta nummer bör vara redaktionen tillhanda senast den 20 november. I detta sammanhang vill vi dock påpeka, att noveller och lyrikbidrag har vi så att vi klarar oss ett bra tag framöver. Vad vi önskar och söker är fräna debattartiklar och kommentarer. Och givetvis helst sådana med frihetlig tendens!

Till slut vill vi bara uppmana dem, vars prenumeration utgår med föreliggande nummer, att förnya densamma. Vi försäkrar: det lönar sej!

Redaktionskommittén

SAC:s Jubileumsinsamling

År 1960 firar Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC) sitt 50-årsjubileum. En milstolpe i den svenska arbetarrörelsens historia som inte får förbigås ouppmärksammas. I ett halvsekel har SAC verkat för arbetarklassens frigörelse och likaberättigande åt alla. SAC kan värdigt gå sitt jubileum till mötes.

SAC:s frihetliga karaktär har upprätthållits och stärkts genom medlemmarnas solidariska och trofasta hållning. SAC har aldrig sviktat i sin uppgift att föra den frihetliga socialismens, den konsekventa demokratins talan. Detta har uteslutande kunnat ske genom SAC:s organisationsform, som alltid ger bestämmanderätten åt medlemmarna.

Det banbrytande arbetet är över. Nu gäller det att under delvis nya former föra frihetskampen vidare, föra den till seger. I denna uppgift får vi inte svikta, vi måste kraftigt manifesteras SAC:s existens, visa färg, kraft och framåtanda.

En sådan verksamhet kräver medverkan av oss alla, även i form av ekonomi till utvidgad propaganda. SAC:s 50-årsjubileum är ett synnerligen lämpligt tillfälle att kraftigt framhäva frihetsfrämjandets roll. Vi väddar därför till alla LS, enskilda medlemmar och övriga sympatisörer: *Ge ett bidrag till SAC:s jubileumsfond! Ge SAC och syndikalismen en verklig chans att tränga ut till allmänheten! Postgiro 50 583!*

ZENIT

utges av
Stockholms Syndikalistiska Forum
och
Syndikalistiska Ungdomsförbundet
Ansvarig utgivare: *Herbert Anckar*
Redigeras av en kommitté
Adress: Sveavägen 98, 7 tr.
Stockholm Va. - Telefon 34 35 59
Postgiro: 55 65 22
Annonspris: Efter överenskommelse
per telefon
Prenumerationspris: 3:50 per helår
Lösnummerpris: 1:—

För signerat bidrag svarar författaren, för osignerat redaktionen

Böcker från Federativ

Skönlitteratur

Alex Comfort

HITOM INGENTING

Pris hft 4:—, inb 5:—

Sixten Dahlberg

SVARTKONST

Pris hft 4:50

Hjalmar Eriksson

JÄRN OCH BRÖD

Pris inb 4:25

ARBETETS MELODI

Pris hft 1:95

Folke Fridell

DÖD MANS HAND

Pris hft 2:45, inb 4:25

GREPPET HÅRDNAR

Pris hft 2:45, inb 4:25

Aksel Lindström

VILDDJURET

Pris hft 4:—, inb. 5:—

William Saroyan

JAG VILL SE MIN SON

Pris hft 5:—

Albert Viksten

BLÅ GRYNING

Pris hft 4:— inb 5:—

FEDERATIVS FÖRLAG

Sveavägen 98 Stockholm Va Telefon 34 35 59

Engelska valet och vi

Valet i England blev, tvärt emot åtskilliga tips, en stor framgång för de konservativa. Socialdemokratin fick finna sig i att få sitt underlag ytterligare försvagat och man räknar numera med, att om ingenting oförutsett vållar en snabbomkastning av läget, så har den nuvarande ledargenerationen inom Labour ingen utsikt att någonsin få hand om regerandet. Vilka utsikter en följande generation av sossepolitiker kan ha vet man naturligtvis ingenting om.

Själva valutgången intresserar oss i detta sammanhang mindre. Men däremot kan det finnas anledning att uppmärksamma den debatt som uppstått kring orsakerna till att valet utföll som det gjorde. Från vissa håll inom socialdemokraternas egna led har det sagts rent ut, att motgången berodde på att ungdomen svek partiet. De unga har, menar man, ingen egen erfarenhet av skriande sociala missförhållanden, de le-

ver i en någorlunda tryggad och väl-försedd värld och ställer sig därför avvisande mot alla "äventyrligheter" i form av förstatligande och dylikt.

Även om man inte utan vidare får ta för givet att det sagda är hela sanningen, så förefaller det troligt att det i varje fall utgör en mycket viktig del därav. Tidigare labourregeringar har gjort en del framstötter i statssocialistisk riktning. Erfarenheterna har inte blivit enbart goda. När sedermera de konservativa grep sig an med att "resocialisera" en del av det som arbetarregeringen velat förstatliga, så skedde det utan alltför högljudda protester.

Håller detta argument — och vi skulle tro att så är fallet — så måste det leda till en alldeles bestämd slutsats: stats-socialismens tid är definitivt förbi. Idén om förstatligandet av produktionsmedlen har ingen genklang hos nutidens

människor. Skall socialismen fortleva så måste den finna andra framgångs-linjer än förstatligandets.

Någon tro på att detta rent automatiskt skall leda till framgångar för socialismens frihetliga flygel, har vi inte — överhuvudtaget tror vi inte alls på några ödesbestämda gratisframgångar. Men onekligen har det brittiska valets utgång och de funderingar Labours nederlag väckt till liv, skapat nya förutsättningar för den icke-statssocialistiska arbetarrörelsen. Det gäller emellertid nu också att påpassligt utnyttja denna situation. Syndikalismen måste i dagens debatt göra sin stämma hörd starkare än någonsin och göra klart för alla envar att det val, som avgör socialismens framtid, står inte mellan konservatism eller statssocialism utan mellan stats-socialismen å ena sidan och den frihetliga socialismen å den andra.

H. A.

Nej till svensk a-bomb

51 proc. av svenska folket är mot att Sverige skaffar sig atombomber, enligt vad en nyligen utförd gallupundersökning utvisar. Blott 29 proc. är för att landet skall anskaffa vissa slag av atomvapen medan 20 proc. inte vill ta någon bestämd ställning. I jämförelse med en undersökning för två år sedan har opinionen mot svensk atombomb avsevärt förstärkts. Då var det endast 36 proc. som sade nej medan atomvapenförespråkarna samlade hela 40 proc.

Tendensen är klar och bestämd. Svenska folket blir alltmera kritiskt inställt mot tanken att landet skall kasta sig

in i atomvapendansen. Vetskapen om vad stormakterna förmår prestera på detta område i jämförelse med vad Sverige i allra bästa fall skulle kunna få fram är tydligen en av de faktorer som ligger bakom den ökade besinningsfullheten. En annan faktor är att man alltmer börjar göra klart för sig att den gång det skulle komma till ett krig i vilket atomvapen skulle användas, blir själva ordet "försvar" meningslöst. Atomvapenkrigets absolut säkra resultat är den så gott som totala förintelsen för alla parter. Alltfler börjar också få klart för sig att den tänkta situa-

tion som våra a-vapenförespråkare laborerar med, inte har någonting med framtidens eventuella krig att göra utan blott är en fantasikonstruktion som vittnar om hur svårt man har att frigöra sig från det "vanliga" krigets begrepp.

Den ideologiska offensiv som atomvapenanhängarna på sistone fört för att få svenska folket att acceptera vad man behagar kalla ett strategiskt a-vapenförsvar, har gett klen resultat. Vågar man hoppas att detta skall medföra att man på den kanten tar det en smula lugnare i fortsättningen? H. A.

Vänstermotgången i Engelska-valet berodde på att ungdomen svek partiet, säger labour. Men står inte kampen mellan stats-socialismen och den frihetliga socialismen?

Svenska folket blir alltmer kritiskt inställt mot tanken att landet skall kasta sig in i atomvapendansen.

Vågar man hoppas att a-vapenförespråkarna tar det lugnare i fortsättningen?

Samexistensen och det kalla kriget

Verbet samexistera förekommer endast i plural — vi samexisterar — och betecknar en form av mellanstatliga kontakter som varken är krig eller fred. Termen innebär att två stater eller maktblock respekterar varandras suveränitet och inte tillgriper öppen, direkt aggression för att ändra territoriell status quo. Ett sådant minimum av samexistens har med möda upprätthållits mellan det ryska imperiet och det atlantiska systemet alltsedan luftbron till Berlin. Ett ryskt försök att ändra status quo i Korea hindrades av amerikanerna, vars framträngande norr om 38:e breddgraden i sin tur stoppades av kineserna. Under det östtyska upproret 1953 applåderade vi uppmuntrande men lyfte inte ett finger för att hindra dess krossande; i december 1956 höjde Förenta staterna sin röst och fick Sovjetunionen "dömt" av FN inte mindre än tio gånger för förtrycket i Ungern. Men inte ens då satte vi igång någon diplomatisk eller militär aktion som kunde ha resulterat i de ryska truppernas tillbakadragande.

Det kalla kriget har lett till ett vapenstillestånd som innebär att ingen hoppas på att kunna "befria" någon befolkningsgrupp inom den andra zonen. Atminstone på den europeiska fronten ser det för närvarande ut som om maktblocken var beredda att sluta stillestånd eller t. o. m. att acceptera en sorts dålig fred. En sådan samexistens, som tillkommit på grund av den ryska militära övervikten och som godtagits av rädsla för atomkriget, innebär att självbestämmanderätten inte erkänns för de under rysk kontroll levande folken. Även Dulles godtog i tysthet detta krav — under villkor att han inte behövde medge det offentligt. Men nu önskar Chrusjtjov att dessa förödmjukande garantier ska fastställas skriftligt. Genom att utnyttja sina taktiska fördelar i Berlin, tror han sig kunna tvinga västmakterna att erkänna och därmed legitimförklara hans östtyska satellitstat samt bekräfta — vilket även detta betyder legitimerar — den nuvarande gränslinjen mellan de "socialistiska" och de icke-socialistiska länderna.

Är järnridån en gång *de jure* erkänd, i stället för endast *de facto* som i dag, blir slutsatserna följande för de övriga staterna som lever under quislingregim:

västern har svikit oss, det är meningslöst att starta upprorsrörelser som i Ungern, att genomföra kupper i stil med Titos och t. o. m. att tillåta något tövåder å la Gomulka. Och de ryska arméerna kommer då att ingripa på rättslig grund och inte som 1956 med dåligt samvete och mot den civiliserade världens protester. Under de gångna två åren har Chrusjtjovs mål inte förändrats, däremot har hans växande makt, hans skicklighet och hans hänsynslöshet uppmjukat västerns beslutsamhet att inte uppgge andra folks självbestämmanderätt.

"Paketet" som Herter lade fram på konferensbordet i Genève var en slutgiltig ansträngning att visa vad han var villig att kämpa för, men han övergav sina icke förhandlingsdugliga krav oanständigt snabbt och föreslog i stället något betydligt enklare, som kunde överenskommas antingen *de jure* eller *de facto*: den östtyska marionettregimen skulle erkännas som en sorts kontrollerande myndighet på sitt territorium, medan västern behöll sina rättigheter som ockupationsmakt i Västberlin. Detta förslag tillfredsställer nästan alla: Chrusjtjov kan upprepa sin utpressningsmanöver mot Berlin så ofta han önskar och han behöver inte tillstå Grotewohl och Ulbricht mera makt än han vill ge dessa underhuggare; Västtyskland får möjligheter att ta upp "förbindelser under regeringsnivå" med östtyskarna och kan drömma vidare om Berlin som Tysklands gemensamma huvudstad. Och inför NATO-samvetet kan Berlin även i fortsättningen fungera som frihetsfyr och ett löfte till de icke-befriade folken i öster. Det blivande toppmötet kommer inte att göra slut på det kalla kriget, det kommer att öka möjligheterna för en fortsatt samexistens — men, som vi fruktar, till fördel för den ryska sidan.

De underhandlingar som Chrusjtjov åstadkommit genom sitt Berlin-ultimatum i november 1958 har avslöjat stora brister i västerns försvarssystem. Frankrike är mera intresserat av sin medelhavsflotta än av NATO:s enhet, England tycks leka med tanken på att spela en självständig roll som "medlare" mellan öst och väst och i Tyskland börjar man betrakta NATO som det stora hindret för återföreningen. Lite varstans anser

Författaren till vidstående artikel är en amerikansk socialist av tysk härkomst som i Europa tillhör icke-konformistiska, antitotalitära vänstergrupper. Tidskriften *Dis-sent*, vars redaktion han tillhör, utges av amerikanska "hemlösa socialister" som inte propagerar för några partiprogram utan från fall till fall försöker framlägga socialistiska alternativ på grundval av vetenskaplig analys.

Henry M. Pachter talar för fred, frihet och sociala framsteg men bygger inte sina förhoppningar om en utveckling till det bättre på illusioner. Han påpekar i stället att den s. k. samexistensen sedd från demokratins och den fria socialismens synpunkter har negativa och farliga aspekter som en socialist inte får blunda för när han tar ställning och gör förslag. Denna uppfattning medför att Pachter ser kritiskt på en del i och för sig vackra europeiska avspänningsplaner — framförda av politiker som Ollenhauer, Bevan med flera — som lätt skulle kunna resultera i att järnridån flyttas från Elbe till Rhen. Pachter belyser också västmakternas svåra läge och motsägelsefulla politik i Asien.

Helmut Rüdiger.

man NATO-förpliktelseerna mot Tyskland vara besvärliga — om inte farliga. I Förenta staterna börjar en ny isolationism göra sig hörd, denna gång från vänsterkanten, och den ifrågasätter en politik som tvingar oss då och då försäkra att vi är beredda att dö för Berlin. Om Herter kan utnyttja alarmerande termer som "agonizing reappraisal" (dödlig återgällning) för att stoppa sådana centrifugala rörelser återstår att se. Olika "avspännings"-planer (disengagement plans) som högljutt förkunnas av skräckslagna politiker i alla västliga länder, lovar Chrusjtjov amerikanernas tillbakadragande från Europa — förverkligandet av Stalins aldrig uppnådda mål. Och State Departement (amerikanska UD) övertygar ingen människa med sitt påstående att 80 miljoner förenade tyskar är lättare att kontrollera än ett delat Tyskland: tyskarna vinner inte några vänner genom att kräva tillbaka 1937 års gränser. Av denna anledning accepterar den ryska diplomatin i dag inte heller några avspänningsplaner. Chrusjtjov behöver endast sitta stilla

och se hur NATO upplöser sig självt, han behöver inte betala något pris för dess snabba död; men under tiden duger den bra till politiskt agitationsmedel — Clausewitz rekommenderade att inte ordna upp något problem så länge det i icke-ordnat tillstånd kan tjäna till att förvirra motståndaren. Här spelar Chrusjtjovs svårigheter med de egna vännerna, hans karaktär eller hans lynne inte någon roll, varje andrarangs-sekreterare i hans UD kan i enlighet med de enklaste reglerna upplysa honom om att han i dag inte behöver visa sig underhandlingsvillig; det kommer inte att bli några underhandlingar alls om Tyskland, varken i toppen eller anorstans, fränsett fallet att Bonn godtar Chrusjtjovs villkor.

Också i de underutvecklade länderna tenderar den nuvarande samexistensen att försvaga de "ägande" makternas positioner. Folk som ännu är hungriga och dynamiska tycker inte att status quo är något som bör bevaras; för dem betyder samexistens rörliga maktpolitiska relationer som kräver permanenta förändringar, antingen i långsam takt eller genom metoder som medför oroligheter. Förr i tiden kunde de gamla makterna anpassa sig efter dessa förändringar; palatsrevolutioner förekom ofta, men de berörde världens maktbalans ganska litet, och deras verkningar varade aldrig länge. Även de mera djupgående förändringarna i samband med nyare revolutioner som hänför sig till de underutvecklade ländernas politiska och sociala struktur, skulle kunna väcka sympati och finna uppmuntran i väster. Men det kalla kriget har gett förändringarna ett annat innehåll, och de totalitära makternas uppkomst har förfalskat utvecklingen. De västliga makterna ser sig föranlätna att försvara hopplösa situationer och att stödja regeringar vars övergivande skulle innebära en förändring av status quo, d. v. s. den ordning som inte får överges. Sovjetunionen kan identifiera sig med förändringarna som sådana, trots att det är fel att likställa motstånd mot förändringar med försvar för kapitalismen.

De revolutionära nationerna kräver ett erkännande av sin nya status som oberoende länder, vilka växt fram under de stora makternas förmynderskap. Förgäves erbjuder f. d. kolonialisterna ekonomiska koncessioner åt sina gamla kolonialundersåtar, ty den antikoloniala revolutionen har idag tagit en politisk vändning: om anledningen till konflikten tidigare varit att den ekonomiska avkastningen gick till utlandet, gäller det i dag utlänningens privilegierade ställning; om en gång skogs- och flottnings-

arbetare gjorde uppror mot ekonomisk utsugning, så gör i dag deras ledare och politiker revolutioner därför att de känner sig exploaterade för världspolitiska intressen. Revolutionen i Irak var mindre riktad mot oljebolagen än mot Bagdadpakten, och den störtade en regering som gjort landet starkare än det varit någonsin förr men ändå stämplats som ett verktyg i imperialismens tjänst. För att stoppa sådana omvälvningar måste de gamla makterna med ännu större seghet försvara status quo med diktatur, militärterror och blodigt förtryck av revolutionära folkrörelser. De förlorar varje möjlighet att samarbeta med framstegspartierna i de underutvecklade länderna. Medan deras motståndare tycks vara allierade med folkrörelsernas rättvisa sak och de dynamiska nydaningstendenserna i hela världen, har de västliga makterna lite varstans blivit fångar hos sina kontrarevolutionära allierade, och de blir mera reaktionära i utlandet än de någonsin varit på hemmaplan.

Även de välmenade planerna att hjälpa underutvecklade länder på vägen till industrialiseringen begestrar inte i tillräcklig grad de progressiva krafterna i dessa länder. De är ofta tänkta som ett led i det kalla kriget, och en del generösa erbjudanden har bemötts av motsvarande ryska gåvor. Även om alla dessa resurser hade använts med de renaste avsikter, om de bästa metoder tillämpats och den största nyttan uppnåts, utan att väcka misstankar om att vänskap skulle köpas, skulle dessa nödvändiga åtgärder inte räcka till: de kan komplettera, men inte ersätta en utrikespolitik som konfronteras med ett mera grundläggande problem: de politiska revolutionerna.

Delvis kan missnöjet i de underutvecklade länderna förklaras med att det nya oberoendet varken löst de ekonomiska problemen eller skapat större politisk själv säkerhet. Dessa länder har inte funnit några större möjligheter för egna politiska initiativ, och de har misslyckats med att skapa ett neutralt block som kunde framträda som en "tredje makt". Under någon tid knöts deras förhoppningar till idén om en grupp bildning från Stockholm till Bandung, som skulle utöva ett visst hämmande inflytande över de två "blocken" eller verka som skiljedomare dem emellan. I själva verket har ingen "tredje kraft" varit istånd att tvinga de första två till en bättre samexistens; de makter som tillhör den förmenta tredje kraften har sina egna svårigheter när det gäller att samexistera med sina grannar, de är fångar av sina egna gamla konflikter

och ger efter för sitt behov att tillhöra starka allianser. I stället för att öka fredens chanser har dessa länder mångdubblat krigsriskena. Risken att de också förvärvar kärnvapen är en mar-dröm för stormakternas diplomater, och deras rivaliteter gör FN nästan arbetsodugligt; stormakternas tävlan om de mindre makternas goodwill kan t. o. m. resultera i krig. Paradoxalt nog har utvecklingen i riktning mot politiskt oberoende hos de underutvecklade länderna intensifierat stormakternas intressen och ingripanden i tidigare icke omstridda zoner.

Idén om en "tredje kraft" grundad på neutralitet har fått vika för nödvändigheten att inordna sig. Under någon tid kunde de mindre länderna livnära illusionen att de skulle förskonas helt enkelt därför att de var ensamma; de kunde också inbilla sig att befrielsen från den västliga kolonialismen inte innebar någon risk att falla till offer för den östliga imperialismen. Men deras blindhet var inget skydd mot de faror som de inte ville se, och slutresultatet av många prisvärda ansträngningar i riktning mot multilateral samexistens blev återfallet i en värld som kännetecknas av de två stora lägrens kalla krig. Allt mera länder förlorar sitt oberoende och ansluter sig till det ena eller det andra blocket; det blir svårt att ens till skenet upprätthålla Bandungkonferensens neutralitetsanda. Ett system av kollektiv säkerhet samexisterar och tävlar med det andra. Själva termen "samexistens" har blivit ett propagandaslagord för den ena sidan; den ryska imperialismen använder samexistensparollen för att penetrera neutrala länder: samexistensens idé används även som en barriär för att skydda det egna imperiet mot främmande infiltrering. Men när de västliga länderna försöker att "samexistera aktivt", kallas det för "kallt krig".

Måste samexistensen alltid förbli en enkelriktad gata? Talesmän för västern i många länder förnekar att vi behöver gå med på den ryska leken. Vi behöver inte döma folken på andra sidan järnridån till förtvivlan och underkastelse; deras kamp för självbestämmande kan stödjas genom diplomatiska metoder. Efter misslyckandet med "befrielsepolitiken" rekommenderas nu "avspänning" (disengagement). Meningen med denna politik är att uppnå rysk evakuering av Östtyskland, varigenom det ryska trycket på satellitstaterna skulle kunna minskas så att järnridån slutligen flyttas till floden Pripet. För att göra idén acceptabel i Kremhärskarnas ögon, föreslår man att de amerikanska trupperna dras tillbaka bakom Rhen och att

ett återförenat Tyskland lämnar NATO. På så sätt skulle den "tredje kraftens" idé åter vinna kraft i Centraleuropa; den skulle verka tilldragande på skandinaverna, jugoslaverna, egyptierna, indierna och andra Bandung-nationer som tillsammans kunde motverka det ryska intresset för de svagare nationerna...

Man behöver endast föreställa sig vad ett sådant erbjudande skulle ha betytt om det förverkligats i december 1956, för att begripa dess övertygande kraft. Men alternativet har aldrig av sina talesmän formulerats med sådan klarhet, och detta av lättförståeliga skäl: om denna plan verkligen är så katastrofal för Sovjetunionen (som vår vän Richard Lowenthal nyligen så glänsande bevisat i tidskriften *Encounter*), så är det också klart att ingen rysk statsman kommer att acceptera dessa förslag så länge han har makt att avvisa dem. Och det är just det som Stalin, Malenkov och Chrusjtjov gjort. På 1955 års genèvekonferens avtvingades Molotov en principdeklaration som faktiskt uppmanade de fyra stormakterna att verka för Tysklands återförening; programmet är fortfarande oförverkligat. På 1958 års genèvekonferens försökte västmakterna att använda sig av den s.k. tysklandsfrågan som en sprängkil mot det ryska satellitimperiet. Alla dessa planer förutsätter att ryssarna är till den grad rädda för Västtyskland att de helst också vill bli av med Östtyskland; att Chrusjtjov skulle föredra att riskera hela satellitimperiet för att avvärja ett hot mot Östtyskland; att han tror att ett återförenat Tyskland av ren tacksamhet skulle avstå från sin polska irredenta. Även om alla dessa antaganden var mindre fantastiska än de är, kan Ryssland aldrig tillåta att Östtyskland överger sin "socialism" för att återgå till kapitalism. I själva verket blir Östtyskland, det mest framskridna landet i satellitzonen, under Pervukins överinseende utbyggt till huvudpjäsen i den ryska imperieplaneringen. I fall att Östtyskland uppnår en med Västtyskland jämförlig levnadsstandard, kan återföreningsfrågan ställas på nytt, men inte av västern utan av Pervukin. Ryssarna tror att 17 miljoner östtyskar kan bli starka nog för att överta 60 miljoner västtyskar...

Hur de föreställer sig denna process kan utläsas i de tyska socialdemokraternas s.k. Tysklandsplan. Deras parti förtjänar verkligen namnet "Alltyska socialdemokratiska partiet". Man likställer de fritt valda västtyska riksdagsmännen med de av Moskva utnämnda folkrepresentanterna i öster och erbjuder dem paritet inte endast i ett

alltyskt parlament, utan även på det juridiska området och inom olika ekonomiska institutioner, så att Ulbrichts representanter t.ex. skulle kunna få säte i Ruhrmyndigheterna och andra institutioner som ingår i den europeiska gemensamma marknaden. Det är inte endast möjligt utan också sannolikt att den kommunistiska demagogin inom dessa församlingar skulle tvinga de västliga socialistiska representanterna att i grundläggande frågor (vallag, socialpolitik) rösta med östdelegaterna, så att dessa helt legalt skulle kunna få den tvåtredjedelsmajoritet som de behöver för att överta Västtyskland genom samma metoder som visat sig lämpliga i Östtyskland och Tjeckoslovakien. Och i stället för att dra upp järnridån vid Elbe, skulle de tyska socialdemokraternas plan kunna resultera i att ridån flyttas till Rhen. I stället för att utvidga frihetens livsrum, skulle denna politik resultera i att 60 miljoner förslavas under 17 miljoner; för övrigt skulle SPD (de tyska socialdemokraterna) bli det första offret för sin egen plan. Planen offerar tyskarnas självbestämmanderätt för den tyska enheten till varje pris. Men eftersom västern knappast skulle acceptera en sådan förlust mera lugnt än ryssarna ett motsvarande nederlag, kan planen leda till krig i stället för avspänning. SPD:s plan gör både USA och Sovjetunionen till garantimakter för en överenskommelse om kollektiv säkerhet mellan Tyskland och dess östliga grannar. Detta innebär i sanning att boken görs till trädgårdsmästare. Med utgångspunkt från ryssarnas mycket konkreta föreställningar om hur "en fredsälskande regering" ska se ut, kommer Sovjetunionen aldrig att underteckna eller

t. o. m. hålla en överenskommelse om att inte återockupera några delar av Tyskland i fall att någon majoritet väljer en regering som enligt Chrusjtjovs mening inte representerar tyskarnas "sanna" intressen.

Men varför skulle den ryska armén överhuvud lämna sin del av Tyskland först? Ingen kan tvinga den till en sådan handling, inte ens genom de vackraste försäkringarna om "ömsesidig" evakuering. Antagligen skulle den ryska diplomatin vilja undvika att bli indragen i konflikter mellan de tyska hälfterna eller Tyskland och Polen; men detta kan uppnås bättre med rysk ockupation än utan. Antagligen vill ryssarna förhindra Västtysklands utrustning med atomvapen, men de hoppas också att ett toppmöte begränsar medlemskapet i atomklubben utan att Ryssland behöver betala något pris för en begränsning som säkert också ligger i de andra två stormakternas intresse. Säkert vill ryssarna stoppa varje vidare NATO-upprustning i Västtyskland; men de vill inte betala kravet genom att överge sina egna ställningar i Östtyskland och Polen. Antagligen måste Chrusjtjov uppfylla en del löften som han gett till sina egna landsmän, för att inte hamna i "kanoner-eller-smör"-problematiken. Just därför vill han ha ett slut på kapprustningarna, och just därför kan han inte acceptera de mellanuropeiska disengagement-planerna.

Detta kan låta paradoxalt, men en liten reflexion förklarar sammanhanget. Kapprustningarna kräver stora manskapsstyrkor, och närvaron av ryska garnisoner i Centraleuropa löser inte ryssarnas manskapsproblem. En evakuering av Centraleuropa däremot skulle tvinga Ryssland till starkare beredskapsåtgärder. Den nuvarande fördelningen av styrkorna torde vara billigare än de annars nödvändiga förberedelserna för en eventuell återockupation av områden som blivit "disengaged". Dessutom kräver "disengagement" ett nätverk av inspektions- och kontrollpersonal som ryssarna inte tycker om och inte kan tillåta varken på det egna territoriet eller i satellitländerna. Med hänsyn till den moderna vapentekniken kan dessutom ett av trupper befriat område aldrig betraktas såsom "disengaged" så länge inte någon politisk avspänning åstadkommit mellan de två blocken bakom de linjer till vilka trupperna ska dras tillbaka. Arméer kan stå gentemot varandra under hundra år utan att avfyra ett enda skott i fall de politiska konflikterna mellan deras länder lösts; å andra sidan kan arméer

Forts på sid. 19

Alltid aktuella!

Max Nettlau

ANARKISMEN GENOM TIDERNÄ

Pris hft 15:—, inb 19:—

Rudolf Rocker

NATIONALISM OCH KULTUR I—II

Pris hft 12:—, inb 17:—

Rüdiger—Bergkvist

FEDERALISMEN

Vävband 10:—, halvfr. 15:—

FEDERATIVS FÖRLAG

Sveavägen 98 Stockholm Va Telefon 34 35 39

FRANCOS KYRKOGRÅDSFRED

*Kommentar till artikeln Katalanska samtal
i ZENIT:s förra nummer*

I de mycket intressanta "Katalanska samtal", som Jan Eriksson publicerade i Zenits förra nummer, fäste jag mej vid ett uttryck och kan inte låta bli att göra en liten kommentar.

Det gäller uttalandet av en Barcelonabo, att "det råder fred i Spanien" och freden har vi i alla fall Franco att tacka för, även om det för övrigt är klen beställt med hans insatser. Ja, naturligtvis kan man säga, att Franco skapat fred i Spanien. Franco började kriget, och när han segrat efter nära tre års massaker på det spanska folket, så måste han göra fred.

Hur åstadkom han fred i Spanien?

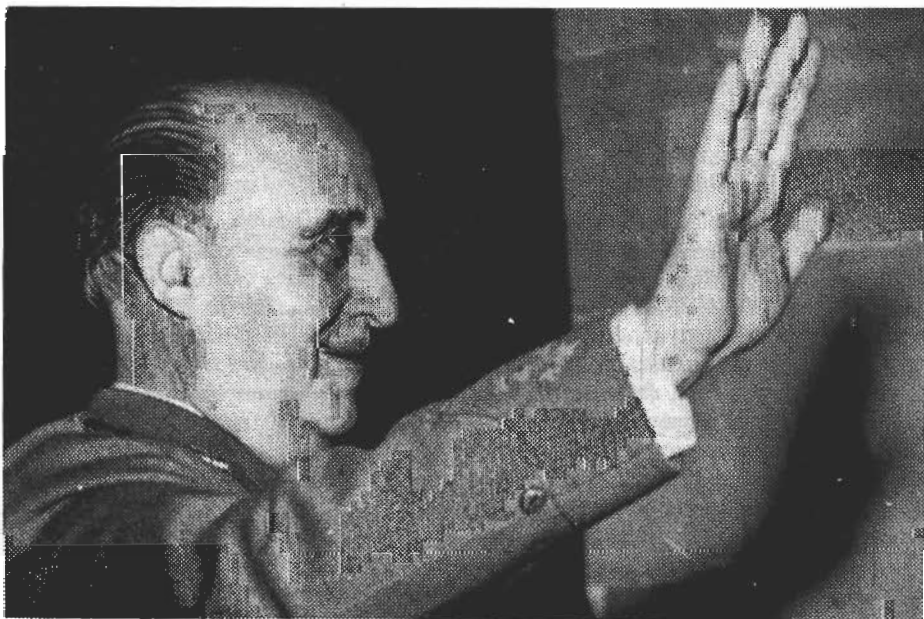
Sen gammalt finns det olika sätt att få fred till stånd. Ett sätt är utrotningen. I historieböckerna kan man läsa om, hur antikens erövrare förfor, när de skulle "pacificera" någon orolig landsända. Sen det militära motståndet brutits, dödades eller deporterades befolkningen, städerna jämnades med marken. Och där städerna legat lät man plogarna gå och "strödde salt i fåror". Romarnas förstöring av Kartago är det mest kända exemplet, men det finns många fler.

Även Franco använde utrotningstaktiken. Överallt där Francos trupper segrade, organiserades utrensningar och massavrättningar. Syndikalister, socialdemokrater, borgerliga republikaner, folk som på något sätt visat vänstersympatier eller lydnad mot den lagliga regeringen — alla skulle bort. Det var inte seger över fienden utan förintelse som åsyftades.

Efter den slutliga segern för Francosidan fortsatte utrotningen i årtal. En syndikalistisk journalist, Juan M. Molina, försökte under sin vistelse i Francos fångelser göra en ungefärlig uppskattning av hur många personer, som avrättades i Spanien efter krigets slut. Jag citerar ett stycke ur hans bok "Noche sobre Espana" (Natt över Spanien), som kom ut förra året.

"Det var efter segern, som Franco-regimen fullbordade sin blodiga hämnd. Vad som då hände var ett av de ohyggligaste brott historien känner, jämförbart endast med Hitlers utrotningsaktion mot det judiska folket.

Jag har i olika fångelser i Spanien frågat ut ett stort antal människor från alla trakter, vilka själva upplevt hän-

Francisco Franco, Hitlers skötebarn, lät avrätta en miljon människor.

Proudhon

**Socialist — Anarkist
Federalist**

Förord av Helmut Rüdiger

Pris 10: —, inb. 12:50

"En redig, välskriven och aktuell biografi."

(Birger Norman

i Stockholms-Tidningen)

FRIHETLIGA BOKGILLET

Sveavägen 98

Stockholm Va

delserna. Tillsammans har vi gjort upp kalkyler, och vi har kommit till slutsatsen, att Francos regim låtit avrätta omkring en miljon människor. När de civila juridiska myndigheterna ersattes med militära, bildades från åtta till tolv militärdomstolar i varje huvudstad, och en i varje distrikt, vilket gör ett antal av mer än sexhundra domstolar, vilka var i ständig funktion och dömde på löpande band. Dessutom hände det dagligen i alla fångelser och koncentrationsläger, att grupper av fångar hämtades av falangistiska förband, fördes till sina hemorter och arkebuserades utan rannsaking och dom, utan några som helst lagliga formaliteter. År 1942 fanns det i en avdelning av cellfängelset i Valencia tvåtusen dödsdömda, som allteftersom de avrättades hela tiden ersattes med nytillkomna."

"Jag tror mej inte överdriva", fortsätter Juan Molina, "om jag påstår, att om man räknar med alla avrättade, alla som skjutits utan dom eller dödsats på annat sätt, och vidare alla vanliga fångar, så har två miljoner femhundra-tusen personer passerat genom de spanska fångelserna som offer för segrarnas hämnd. Tillsammans med sina familjer representerar dessa en mängd av tio miljoner personer, som direkt drabbats. Därtill får man lägga den halva miljon, som flydde till Frankrike, när Katalonien förlorades. Och vidare alla dem som flydde till Nordafrika på olika sorters farkoster. Härmed kan anses visat, att nästan halva Spanien har varit offer — personligen och direkt — för den fascistiska förföljelsen."

Så gick det till, när Franco skapade fred i Spanien. Francos fred är en kyrkogårdsfred.

AFORISMER

Ur "Sprüche und Widersprüche"

Kvinnorna har åtminstone toaletter — men vad använder männen för att skyla sin tomhet?

Damer, som ägnar sig åt välgörenhet, erbjuder anblicken av en bestämd och särskilt farlig form av sublimerad sexualitet: samaritiasis.

Erotik innebär att man övervinner hinder. Det mest lockande och populäraste hindret är moralen.

Skönhet förgår, därför att dygd består.

Kristendomen har berikat den erotiska måltiden med nyfikenhetens förrätt och fördärvat den med ångerns efterrätt.

Övermänniskan är ett för tidigt ideal, som förutsätter människan.

Ingenting är mer meningslöst än ropet på trikåfria dansöser. Det är ett krav från dessa litterära vegetarianer, som så grundligt missförstår konst och natur och, i det de identifierar dem med varandra, åstadkommer verkningar, som skulle leda till deras egen undergång. Den osminkade skådespelaren spelar som blekansikte inför indianer, den osminkade dialekten är affekterad och dansösens nakenhet är en kostym.

Det finns författare, som på endast tjugu sidor kan uttrycka vad jag någon gång behöver hela två rader till.

Nationalismen är den kärlek, som förbinder mig med mitt lands dumhuvuden, med mina seders belackare och mitt språks fördärvare.

Ur "Pro domo et mundo"

Det finns bilder också i erotikens språk. Analfabeten kallar dem perversiteter. Han avskyr diktaren.

När hyresgästerna fick veta, att värddinnan i huset var kopplerska, ville de alla säga upp sig. Men de stannade kvar då hon försäkrade dem, att hon bytt affärsverksamhet och numera drev ocker.

Vetenskap är spektralanalys, konst ljussyntes.

En gourmet sade till mig, att vad samhällets grädda angår, tyckte han bättre om mänsklighetens avskum.

Till och med en mask kröker sig, då man trampar på den. Men trampar en polis på den, begär den motstånd mot ämbetsman i tjänsteutövning.

Jag är inte för kvinnorna, utan mot männen.

Konsten bringar livet i oordning. Mänsklighetens diktare återställer alltid på nytt kaos.

Den moderna världsundergången kommer att fullbordas därigenom, att människan på grund av maskinernas fullkomning inte längre kan fungera. Automobilerna kommer inte att kunna sätta chaufförerna i rörelse.

Karl Kraus — som Oskar Kokoschka såg honom.

Ur "Nachts"

Sexuell upplysning är det hårdhjärtade förfaringssätt, varigenom ungdomen av hygieniska skäl förbjöds att själv tillfredsställa sin nyfikenhet.

Liksom kärleken famlar språket i världens mörker efter en förlorad urbild. Man gör inte, man anar en dikt.

Det är inte bra, att en industri företagligas i en dålig stat. Ty för det första blir varan på så sätt sämre, för det andra blir man sämre betjänad, och för det tredje gör man sig skyldig till förolämpning av ämbetsman i tjänsteutövning, då man kastar den dåliga varan i skallen på leverantören.

Pickelhuvan är mer bildad än kosacken, men denne lever inte så fjärran från Dostojevskij som den andre från Goethe.

DATA OM KRAUS

Karl Kraus (1874—1936) föddes som son till en fabrikant i den lilla böhmiska staden Gitschin. Redan som barn kom han till Wien, där han växte upp, studerade juridik och filosofi, provade skådespelaryrket och slutligen blev journalist. 1899 grundade han sin berömda tidskrift "Die Fackel", med medarbetare som Altenberg, Liliencron, Wedekind, Strindberg, Weininger, Wilhelm Liebknecht. Från 1911 skrev han den emellertid ensam, utan annonser. Tidskriften utkom i 922 nummer ända till 1936, och redaktören själv angav som sitt syfte "ingenting mindre än att dika ut frasernas stora trask". I den moderna pressen såg denne lysande journalist huvudexponenten för andens kapitulation för penningmakten, för kulturens urartning till kulturindustri. Men hans ett-riga kvickhet och grymma, mörkt vilda humor träffade alla det kapitalistiska samhällets förfall-företeelser — utan att Kraus därför varaktigt tog någon politisk ställning: var han partigångare, var det för mänskligheten.

Kraus, vars obönhörliga satir förde till en stark men isolerad position, har först efter andra världskriget blivit uppskattad som den språkets mästare han var. Mest bekant är han för sitt stora drama om det första världskriget, "Die letzten Tage Der Menschheit".

Vi presenterar här ett litet urval från Kraus' aforismsamlingar och en artikel av Gunnar Gunnarsson — som i sin i våras utkomna essäsamling "Vardagsljöd — evighetsackord" sökt göra Kraus bekant för svensk publik — om "Mänsklighetens sista dagar".

Diplomatin är ett schackspel, vari folken blir matt.

En diktares språk, en kvinnas kärlek — det är alltid det som sker första gången.

Det tillstånd, vari vi lever, är den sanna världsundergången: den stabila. (Översättning av Gunnar Gunnarsson.)

APOKALYPS och SATIR

Några reflexioner kring Karl Kraus' världskrigsdrama

Liksom Skaparen på Michelangelos berömda takmålning i Sixtinska kapellet låter världen framgå ur sin utsträckta hand, skapar den store diktaren i sitt verk en ny värld, som på en gång är sken och verklighet — som med tusen rottrådar är förenad med vår verklighet, men samtidigt för en sällsam egentillvaro. Men verket existerar inte bara i ett säreget oberoendeförhållande till skaparen — det betingar också vår uppfattning om den faktiskt existerande verklighet, varur det framgått. Den stora dikten präglar med obetvinglig makt vår verklighetsupplevelse.

Så kastade Karl Kraus' visioner av den till undergång vilda österrikisk-ungerska monarkin i det satiriska dramat om mänsklighetens sista dagar, "Die letzten Tage der Menschheit" — tillkommet under det första världskrigets ragnaröksstämningar — sina slagskuggor över vår första kontakt med det sköna, av sina prunkande minnesmärkens stelnade historia nedtyngda Wien. Staden med sina barockpalats, sina kyrkor och sina kejsarslott tycktes stöna under ett skydrag av någon hemlighetsfull förbannelse. Det strålände solskenet dessa vackra försommardagar, wienarnas musikberusning under festveckan, då det bästa av österrikisk tonkonst slösades för fullt inte bara i konsertlokaler och på teatrar, utan på gator och i parker, föreföll tillhöra en det sköna skenets värld. Verkligheten tedde sig på något sätt dubbelxponerad, de påtagliga tingen som blott och bart symboler för en underliggande, mörkt genomskimrande, kanske verkligare värld. På Ringstrassenkorso framträdde under den skimrande, ljusa dagern de spöklika scenerna ur dramats femte akt, med klungan av stirrande bockar och de otaliga döda och stympade, som bildar häck i en tystnad, som endast brytes av tidningsutroparnas "Der Aabeend!" "Achtuhrblad!" Eller hade de lössläppta demonerna från det blodiga och smutsiga dramats fortsättning, "den stabila världsundergångens" andra men inte sista akt, ännu ej kommit till ro? Ljöd ännu ekot från den senaste häxnattens larm, som diktaren inregistrerat med "Die dritte Valpurgisnacht"?

Och vad var egentligen, sett i den apokalyptiska visionens ljus, skillnaden mellan då och nu, mellan 1914 och 1939? Samma makter, som Karl Kraus gisslade då, var verksamma i ny förklädnad: patrioterna och abonnenterna gladda sig åt fiendens nederlag, tidningarna skrev samma lögner, generalerna lät döda, soldaterna dog, författarna författade, hororna horade, Gog och Magog gulaschade — överallt träffades, med Balzacs ord, "huvud och hjärta av slag av myntets stora pendel".

Så tränger en enträgen stämning, den store patetikernas och satirikernas stämning, genom festdagarnas glada sorl, som en påminnelse om vår skam och vår fattiga, alltför ofta förrådade ära: "Hur, du mitt ords trogna följeslagare, som med ren tro vände dig mot konstens himmel — också du måste över till den andra stranden? Jag såg dig den dag, då du drog ut. Regn och detta fosterlands smuts och dess usla musik var avskedet, då man packade er samman i kreatursvagnarna. Jag ser ditt bleka ansikte i denna orgie av lögn och smuts, i detta fruktansvärda avsked på en godsbangård, varifrån människomaterialet försändes genom detta maktbud, som släppt lös kropparna och fjättrat själarna och förvandlat livet till en barnkammare, där drängar leker. Du såg inte ut som de. Ack att du fått dö redan då du upplevde denna början, i jämförelse med vilken Wallensteins här läger ter sig som vestibulen till ett lyxhotell. Ty smutsig blir maskinmänniskan, innan hon blir blodig. Så började din Italien-färd, du konstforskare! Och du, ädla diktarhjärta, som under larmet från mörsarna och mördarna bemödade dig om ett ords hemlighet! Fyra år av din människovärld har du tillbragt under jordytan — för att pröva på din kommande boning? Vad hade du att söka där? Löss för fosterlandet? Beviset för att din kropp var mer motståndskraftig mot Schneider-Creuzot-verkens produktionskapacitet än en turinares mot Skoda-verkens?"

Ja, vad var skillnaden mellan 1914 och 1939? Att tekniken än mer fulländats i konsten att döda? I övrigt samma syner, som de diktaren frammanade i

sitt verkligt-overkliga drama, och som inte upphör att oro oss: flyktingskaror i elände, avrättningar, hungrande barn, rader av hängda, döende i taggrådhinder, ett sovrum, där en flygbomb slår ned, en minexplosion, som sliter armarna av en soldat, ett sjunkande lasarettsfartyg... Och de styrande, de ansvariga? Samma mänskliga svaghet, samma slappa ansvarslöshet, samma begär att härska, samma i maktens pansar uppladda skröplighet! Kapuzinergruft, de habsburgska kejsarnas gravkyrka, döljer stoftet av detta stoft. Och vi hör diktarens maning att hellre visa vår vördnad för dödens majestät "inför tio miljoner ynglingars och mäns gravar, inför gravarna över hundratusentals mödrar och spädbarn, som måste dö av hunger", än inför en grift i denna dystra kyrka, som betäcker benen av denne kejsare, denne Franz Josef, denne orkeslöse gubbe, symbolen för ett förruttnande imperium, som med ett penndrag kastade ut världen i ett namnlöst elände, denna oförtjänta exponent för Wiens och Österrikes "gemyt": "Ty detta till blods gemytliga något, som intet blev besparat och som just därför inte ville bespara världen något, beslöt en dag, att världen skulle dö".

Stämmer den stora diktens summa? Faciten finns: kejsar- och statsmannamemoarerna, generalernas och politikernas krigsminnen och försvarsskrifter, de gulnade tidningsläggen, samtida och eftertida vittnesbörd av olika slag. Men i en liten bok av en liten herre vid namn Seliger, "Hotel Sacher" — ett sannskyldigt fynd för den som vill lägga sitt öra intill ett tidevarvs breda bringa och avlyssna slagen av det, som borde ha varit ett hjärta — pladdrar en medelmätta aningslöst och skrytsamt ut sanningen, att gemytligheten verkligen kan vara bestialisk. Boken kom ut i en tid, då den gamla kejsarhärligheten gått i graven och vad som återstod av Österrike fascinerat stirrade in i en ny tids kalla ormögon. Från en nyvunnen position vid sin Führers sida skådar en homunculus från den tid, då mänskligheten gav sig på nåd och onåd under köpmannens herravälde, ut över en samtid, som är det sköna förflutnas direkta fortsättning. Den som fann livet skönt, vinet drickbart och kvinnorna följsamma under ärkehertig Fredriks tid — med Kraus' ord "en som inte kunde räkna till tre" men ändå låtit resa bortåt 36.000 galgar! — måste finna det ljuvt att leva också i koncentrationslägrens tidevarv. Och den, som sett upp till detta "monster till barbarkejsare, det andliga knodd-tidevarvets imperator, som inte kunde låta någon kvantitet av blod eller kött

vara ifred och därvid klappade sig själv på låren och lät höra sitt vargskratt: så skrattade Fenrisulven, då världsbrandens flammor slog upp" — skulle inte han och hans tusentals gelikar se upp till efterföljaren i ulvalåten — och vara beredd att låta andra betala det pris, som utkräves för den vördnad, man visat "sådana figurer"?

Har satirens skärva i ögat grumlat apokalyptikerns perspektiv? Var Frans Josef och kejsar Wilhelm, deras generaler och statsmän sådana, som Kraus framställer dem i världskrigstragedin? Varje ord, han låter dem yttra, är hämtat ur pressen, ur deras egna tal och manifestationer. Werner Kraft påpekar i sin bok om Kraus, att de naturligtvis icke varaktigt uttryckte sig så, men att de som typer är sanna.

En av de sköna dagarna där nere slår det mig plötsligt, att ett larm av röster ur Kraus' apokalyps tystnat: det är tidningsutroparnas. Tidningarna säljes nu som hos oss i tobaksaffärerna och i stånd vid de stora knutpunkterna i staden. Nåja, löpsedlarna ropar i stället ut vår ofärds budskap. Och "papper brinner och har tänt på världen. Tidningspapper har satt igång världsbranden". Denna visionär, som stegrade sina febersyners outhärdlighet — som var verklighetens! — till det yttersta, kallade larver och lemurer till liv och lät meteorregn falla från himlen, byggde sina syner på futila tidningsnotiser, ledartiklar, referat. Timligheten prasslade för honom av tidningspapper, och ljudet var honom bara alltför väl bekant. Detta ljud betecknade för honom frasens seger över anden, och över frasen sväng-

de han sitt håns gissel. "Jag såg en, som såg ut som levnadsstandarden. En annan såg ut som det sjunkande välståndet. Redaktören lämnade herr Venizelos' hotellrum och såg ut som status quo. Världen gick förbi, den hade de besittande klassernas ansikte och de breda skiktens bakdel".

Han ville avlyssna "vardagens ljud, som vore de evighetens ackord". Han var en mästare att ur det vardagliga, enskilda fallet vaska ut en större sanning. Han var inte tänkbar utan Wien, staden, där han levde så gott som hela sitt liv, som han tuktade med ris och skorpioner, därför att han i den såg en symbol för en mammoniserad kultur, för en mänsklighet, som urartat, övergivit naturen, skändat kärleken, kedjat sig som slavar vid teknik och penningmakt. I en tid, då det gick an att betvivla Guds existens men var en oförlätlig dödssynd att förneka framåtskridandets, varnade han för framstegets "Phyrussegrar över naturen" och uttalade de profetiska orden: "Framåtskridandet tillverkar portmonnäer av människohud".

Vem var han, denne diktare, vars makt över ordet var så bjudande, att en av vår världsdels skönaste städer i vår upplevelse tycks vila under skuggan av Kain, brodermördaren, därför att *han* såg det så? Var han en Tersites, som med fradga kring munnen rasade mot furstarna och de mäktige? Han ville, med hans egna ord, "rehabilitera Tersites", men de var sannerligen inte några Achilles' likar, dessa kejsare och kungar, och berättelsen om deras bragder var ingen Iliad — om inte av blod och

smuts. Och ytterst rörde det sig för honom inte om Wien, utan om mänskligheten. Om hans tragedi gäller — liksom om hans dikning i övrigt — hans landsman Hebbels ord:

I början är det en punkt, som sakta till cirkel sig vidgar,
växande så, omfattar den världen till slut.

Mänskligheten var den egentlige, undergångsvigde hjälten i hans tragedi, denna tragedi, som måste sluta med döden, därför att dess konflikt var "världens med naturen". Så slutar det stora dramat följdriktigt, efter eldregn, dån, undergång och ro med Guds stämma i den ofattbara stillheten efteråt: "Jag har inte velat det". Det var människorna, som velat det: "I fredstid berett till mord på djur och barn, grep det fega livshatet till maskinen för att kunna ödelägga allt växande. Hysteriet i teknikens skydd besegrar naturen, papperet kommanderar vapnen. Vi var redan invalider genom rotationspressarna, innan det fanns offer för kanonerna. Hade inte alla fantasiens riken evakuerats, då detta manifest förklarade den bebodda världen krig? I slutet var ordet. Intet blev övrigt för dessa, som dödat anden, annat än att föda gärningen. Veklingar blev starka för att kunna kasta oss under framåtskridandets hjul... Icke att tidningspressen satte dödens maskiner i rörelse — men att den så urholkat våra hjärtan, att vi inte längre kunde föreställa oss, hur det skulle vara: det är dess krigsskuld!"

Ja, människorna hade själva velat det, urholkade som de var av en kapitalistisk civilisation, där allting gick att sälja och köpa och där kulturen urartat till en industri — "detta slags människa äter inte för att leva, utan lever för att äta och är nu till och med i färd med att dö för det. Bordell och slakthus och i bakgrunden kapellet, i vilket en övergiven präst vrider sina händer". Skulden är människornas och endast människornas. Men finns då intet hopp? Frågan är inte likgiltig i en tid, då en ny akt i "den stabila världsundergångens" tragedi troligtvis skulle bli identisk med den slutliga undergången. Men denne okristne och okristlige visionär, som hänfullt talade om en civilisation, som kallar på prästen då den känner slutet nalkas, och som delade Kierkegaards apokalyptiska perspektiv, tycks ändå lämna en strimma av ljus: ligger skulden hos människorna allena, måste det dock finnas ett hopp — ty *vilja* mänsklighetens undergång kan människorna väl dock inte?

ARBETAREKALENDERN 1960

färdig att expedieras inom kort.

★

Rekvirera redan nu från

FEDERATIVS FÖRLAG

Sveavägen 98, Stockholm Va. Postgiro 1399

★

Priset fortfarande endast kr 4:25

Ungdomsbrottsligheten och standarduppfattningen

Ungdomsproblemet diskuteras med allt mer stegrad iver. Och "ungdomsproblemet" betyder nästan undantagslöst det samma som problemet om ungdomsbrottsligheten. Endast i förbigående konstaterar man då och då, att det också finns andra problem för nutidens ungdom att brottas med, och att långt ifrån alla ungdomar hör till den kategori som mer eller mindre lever på kant med samhället.

Utrymmet tillåter oss inte på långt när att referera alla de teorier som sett dagens ljus, när det gäller att utpeka orsakerna till att vi har detta problem att dras med. Förslagen till lösningar varierar naturligtvis allt efter uppfattningen om orsakerna. Några "standarduppfattningar" skall här synas litet i sömmarna.

Att, när det gäller ungdomsbrottslighetens orsaker, den förkättrade s. k. moderna uppfostran får tjäna som syndabock är ju vad man kunnat vänta. Det viktigaste man kan invända mot detta är att man här rör sig med en teorikonstruktion, vars riktighet ingen lär kunna bevisa. Att ge statistiskt belegg för att den moderna uppfostran och ungdomsbrottsligheten står i sådan relation till varandra att man är tvingad konstatera ett obestridligt samband dem emellan, ställer sig ingalunda lätt. Men teorins anhängare argumenterar utifrån en på förhand fastställd tes: uppfostran utan aga är dömd att misslyckas. Och när vi nu bevisligen har en oroande ungdomsbrottslighet, så anses tesens absoluta riktighet därmed vara fastslagen.

Det förargliga med "beviset" är emellertid att det *inte* stämmer med verklighetens vittnesbörd. De som har att ta hand om missanpassad ungdom bör i detta fall vara vittnesgilla. Och de kan intyga en sak som rycker undan grunden för hela resonemanget: Den ungdom man får ta hand om, är oftast just sådan som uppfostrats med stryk till övermått!

Ett annat mycket "gångbart" argument är att skylla på skilsmässorna. Liksom det för somliga är ett axiom att fri uppfostran och brottslighet hör

sammans, så betraktar andra det såsom alldeles uppenbart, att barn som växer upp i "splittrade" hem måste bli av sämre slag än de som har förmånen att få vistas i en miljö som inte är "splittrad".

Att den miljö i vilken barnen växer upp har sin utomordentliga betydelse står givetvis höjt över all diskussion. Men därifrån och till att utpeka just skilsmässosom såsom särskilt problematiska är ett långt steg. Därtill ett steg vars berättigande är mer än tvevelaktigt. Tittar man närmare på bevisföringen utan att vara försedd med den förutfattade meningens skyggslappar, så är bristfälligheterna inte svåra att märka.

För det första: Vad är det som säger att ett hem som inte "splittrats" genom skilsmässa är ett harmoniskt hem, medan de splittrade hemmen utgör motsatsen? Det finns i detta land tyvärr tusentals och åter tusentals hem, där man av olika skäl dragit sig för det avgörande steg som en skilsmässa utgör, men där "splittringen" och disharmonin likväl är så total som den kan bli. Man "håller samman för barnens skull" som det heter. Syftet är lovvärt i och för sig — men hur går det med den harmoniska miljön? Är det inte tvärtom så att skilsmässan, hur bitter och uppslitande den än kan vara, likväl ofta blir "lugnet efter stormen". Också för barnens del.

Men de som till varje pris vill rädda sin teori står inte svarslösa. De "slår fast" att det behövs två föräldrar för att uppfostran skall kunna bli som den bör vara. Och därmed är skilsmässosommens olämplighet konstaterad.

Men hur går det då med alla de hem där den ene av föräldrarna dött eller av någon orsak är ur stånd att ta del i ungdomens fostran? Måste inte även dessa hem tas med på listan över de olämpliga? Och kan man inte befara att barn, som drabbats av olyckan att förlora sin far eller mor, likaväl som skilsmässobarnen är förutbestämda att hamna i de s. k. asocialas led?

Resonemangets logik kräver en sådan slutsats. Men besynnerligt nog tycks man ingenstans vilja acceptera den. Kanske just därför att den alltför obarmhärtigt blottar hur svagt underbyggt hela påståendet egentligen är. Skilsmässor är nu en gång för alla en företeelse som samhället ogillar och då passar det bra att bunta samman dem med annat ont för att göra det hela ännu mera tvevelaktigt. Gäller det däremot sådana fall då ena maken dött och den andre lämnats ensam med barnen och uppfostringsproblemet, då är det inte längre något samhällsintresse att larma om svårigheterna. Därför tiger man.

Ungdomsbrottslighetens problem är stort och svårt, den saken är viss. Vad som kan göras för dess lösning måste göras, ju förr desto hellre. Men innan vi överhuvudtaget kan göra någonting alls är det nödvändigt att vi hyfsar ekvationen, som matematikern säger. D. v. s. rensar bort alla hugskott, käpphästar, tvärsäkra "det-här-begriper-jag"-uttalanden — kort sagt allt som nu gör ungdomsproblemet till en tummelplats för någonting som betänkligt liknar socialt kvacksalveri.

DU

som är frihettligt orienterad, gå med i

Stockholms Syndikalistiska Forum

Sveavägen 98, 7 tr. • Stockholm Va • Tel. 34 35 59

O HIMMELSKE BACH

— Det finns ingenting som Bach, sa hon. Absolut ingenting som Bach. Ni kommer väl alla ihåg den där fugan som farbror Arne brukade gnola. Vi hörde den i årtal, varje söndagsmorgon, hela den tid han bodde hos oss uppe i Danderyd. O den lyckliga tiden då lilla mamma och lilla pappa hade stället uppe i Danderyd; jag tycker så här efteråt att det var lite artonhundratals över det, så idylliskt ni vet. Men den fugan gnolade han alltid och jag måste då säga det, att redan då förstod jag att det fanns ingenting som Bach.

— Du var kär i honom.

— Harald! sa den äldre systemen. Tänk nu på att lilla Mia är dålig, hon har gått igenom så mycket och den starkaste mänska skulle faktiskt bli lite dålig av vad hon har tvungits gå igenom; visa lite takt. Du är i alla fall arton år.

— Nitton.

— Nitton år. Men du är lika sur som du alltid var som liten gosse och du har tydligen ännu inte lärt dig något om den takt och känsla man är skyldig nära släktingar och anförvanter.

— Jag sa ingenting. Jag sa bara att anförvanten Mia var kär i den något fjärrare anförvanten Arne och att han —

— Harald! Mia hade rest sig upp i sängen. Hon drog till den pastellmilda bäddjackan tätare över de magra skulderna, kinderna flammade på ett sätt som kontrasterade egendomligt, nästan hotfullt, mot hennes blekhet; hon andades något häftigare.

— Hur mycket skall jag egentligen behöva gå igenom? Hit kommer Betty och är så rar och mild mot mig och vi skulle kunna haft en riktigt fin sjuk-söndag med lite stilla tal om Bach och musik och känslor och om det gamla fina stället uppe i Danderyd, och i morgon skulle jag varit mycket bättre. Trots att jag sannerligen inte förskönats de här ohyggligt hemska veckorna skulle jag varit mycket, mycket bättre i morgon.

— Förlåt mig, mumlade Harald.

— Jag tror, sa Betty med sin höga, allt definierande stämma, att ingen av oss är sig riktigt lik just nu. Men naturligtvis är det svårast för dig, kära Mia. Men varken Harald eller jag är

väl riktigt oss själva. Men vi syskon, vi är ju bara vi tre i världen, vi måste hålla ihop. Och stackars, stackars tapp-ra lilla Mia. Säg till om vi tröttar dig.

— Inte alls, lilla du, inte alls. Jo, Bach, som sagt. Eller — låt oss hellre tala om mamma och pappa, vem vet: kanske meningen är att jag skall få träffa dem nu, kanske väldigt snart, kanske jag reser just när ni gått, kanske vi aldrig ser varandra mera...

Hon började gråta. Harald vände sig bort generad och förargad. Betty strök henne över håret. Såså, lilla vännen. Tog linnelappen ur ärmen på Mias bäddkofta och torkade bort svettstranden vid hennes flikiga härfäste. Min lilla vän, vi förstår att du har det svårt men så får du verkligen inte tala, lova oss det, inte tala så, lova det. Strök henne över håret i långa, långsamma, rytmiska rörelser. Skakade upp kudden, jämnade lakansbården, slog upp friskt vatten i glaset. Mia reste sig upp, halvsnyftande, och tömde glaset i ett par brådskan-de klunkar.

Rummet luktade kvavt men rent, luften föreföll en smula dammig; det var inte tillåtet att vädra, Mia tillät det inte: mina lungspetsar, det värker så i dem när jag blir kall. Harald undrade om han fick röka. Tveksam smög han ut i pensionatets läsrum och satte sig och bladdrade igenom den eviga urgamla tidningsbunten och tände en cigarrätt. Han var glad att han fick sitta ensam. Han var rädd att det syntes att han ganska nyligen börjat röka. Han ångrade att han åkt med.

— Harald gick?

— Ja han försvann ett slag. Han hade kanske något behov att uträta.

— Jag hoppas inte han gick ut för att röka. Jag hoppas att han inte börjat röka, pojken.

— Säkert inte, kära du. Känns det bättre så här? Hon skakade kudden ytterligare en gång. Han hade nog som sagt bara ett behov.

— Arne rökte inte. Det betydde faktiskt så mycket att han inte gjorde det.

— Jag förstår, jag förstår, mumlade systemen. Om du skulle försöka vila en stund kanske. Bara sluta ögonen lite, behöver inte sova. Och så sitter jag här med min stickning och är hos dig?

Stora karska Betty med sin klara röst

Svante Foerster är en av arbetardiktningens få representanter inom den yngre författargenerationen. Han är 28 år och har utgett fyra böcker. Novellen här inleder en ny samling, Ormarnas gata, som kommer tidigt i vår.

blev alltid halvt gråtfärdig, "fast in-värtes", varje gång hon erfor hur snart hon tröttnade på systemens prat. Herregud, min enda syster. Men det var som om det inte kunde hjälpas. Och så alla dessa mystiska antydningar om Arne. Mialiten begrep fortfarande inte hur mycket de visste, och att de i själva verket visste mer; hon ville så gärna verka lite erfaren.

— Tänk på det gamla präktiga stället uppe i Danderyd, sa hon till systemen som nickade till svar. Det är så sant som du säger. Visst verkade det artonhundratals. Just det där lummiga mjuka. Vila nu en stund. Du måste haft fruktansvärda veckor.

Harald andades mot handen, vädrade, svalde några gånger och steg mycket tyst in genom dörren. Betty nickade åt honom och han satte sig i en stol bredvid hennes framdragna flickrumsvita. Han sträckte ut sina långa ben men drog snabbt in dem under sig, det föreföll systemen som hela tiden diskret iakttog honom, som om själva deras längd överraskade honom och gjorde honom generad. Herregud, skall pojken aldrig sluta växa? Ju längre han blir, desto blygare blir han samtidigt. Och desto blygare han blir till vardags, desto mer sårande blir för var gång hans sällsynta utbrott. Inte var det nödvändigt att tala om att Mia varit kär i farbror Arne. Men han var väl i en svår ålder nu. Det var som om han inte klarat det Betty för sig själv brukade kalla "familjens proletarisering", inte klarat det lika bra och tappert som systrarna.

— Jag träffade fru Dorre, viskade han.

— Vårdinnan heter fru Dorén, Harald. Det är en fin släkt egentligen. En av hennes anfäder var med om att starta Sundsvalls Bank. De har ett stuteri också.

— Fru Dorre sa att Mia måste flytta. Nej, hon sa att vi måste flytta Mia. Jag kan inte ha några sjuka, sa hon, jag är yrkeskvinna och måste tänka på trivseln här i min lilla rörelse.

— Jag vet. Hon har sagt det till mig också. Vi får väl se.

Sanningen var att Betty ingenting hört av detta, inte ens träffat fru Dorén (fast de varit här sedan tidigt i förmiddags, och man nog kunde haft rätt att vänta sig...). Men hon hade annat det; det brukade visst gå på det här sättet.

— Mia verkar så tunn liksom, sa Harald blygt och strävt. Jag undrar —

Men Betty viftade av honom och blodröd sjönk han tillbaka mot ryggstödet, glömde sig i sin förvirring och sträckte ut benen framför sig men drog in dem ögonblicket därefter. Förbaskat vad lätt jag har att bli generad. Man skulle vara en annan sort, egentligen. Men med en sån här uppväxt. Vad kunde man vänta sig. Fast det finns visst preparat som gör att man stannar i växten, en del filmstjärnor använder det, i alla fall berättade Mikael det (och här blev han på nytt röd). Barnstjärnor som just blivit vuxna men som vill förbli en smula nätta i typen. Mikael log så hårt mot honom när han talade om det. Undrar om han kommer idag? Han kommer nästan aldrig när vi stämt möte. Vad Betty ser trött ut. Men hon är fortfarande grann, fast på ett liksom okänsligt sätt. Hon är aldrig kokett.

Mia hade plötsligt rest sig upp i sängen.

— Blir det någon Bach-konsert i stan snart?

Harald blev brydd när han hörde sig svara:

— I Borgarskolan. På lördag i Borgarskolan blir det Bach, jag tänkte gå dit. Jag kan fixa friplåtar.

— Fribiljetter, Harald. Kan du det? Betty såg förvånad på honom. Mia sjönk tillbaka och slöt ögonen och log.

— Underbara Bach. Så himmelsk han är. Hur trivs du på din mäklarfirma, Harald?

— Tack ganska bra. Men jag är ju bara elev som du vet. Men det är säkert en framtidsplats, precis som Betty brukar säga.

— Betty har ofta rätt.

— Tack Mialiten. Men vila dig nu. Kanske vi kan gå alla tre och höra Bach på lördag.

— Det är väl mäklaren som ordnat dina biljetter, Harald? Han tycker väl verkligen om dig och uppskattar din flit? Du är väl flitig, Harald? Du träffar hans son, hörde jag.

Harald rodnade när hon talade om Mikael. Betty såg på honom rätt tankfullt.

— Vila dig nu, Mia. Tänk på det gamla fina stället uppe i —

— Jag vet, jag vet, avbröt den sjuka med plötslig otålighet. Ni anar inte vad

Nils Leijer | *Långt borta i världen*

Vi är den lilla generationen,
nativitetsminoriteten från trettioalets mitt
i lågkonjunkturs Sverige.

Det var vi som tystades ner för TT:s röst
(som nästan var småskolegudens)
om de vuxnas krig och åt var dag i skam
så snart vi lärt oss tycka synd om Europas barn.

Från våra fäder kom grå brev
med grå tankar formade till grå ord,
och Ulla Billquist sjöng "Någonstans i Sverige".

Allt blev en vana som luften
till slöjdläraren en eftermiddag

kom med budet om fred
och världen kom mycket nära.

Långt om länge kom en båt bananer
och vi mindes en smak från modersvarma spädbarnsår
när allt var långt borta i världen.

jag fått gå igenom de här sista verkorna. Jag har upptäckt att jag inte kan försona mig med allt detta. Och jag har haft så fruktansvärda sammanstötningar med fru Dorén.

— Fru Dorre, flinade Harald.

— Vad sa du, Harald?

— Har du verkligen det, Mia? Hur då, Mia. Berätta. Betty såg tveksam ut, men efter en stund hade glimten av oro försvunnit från hennes en smula tunga

drag; på nytt var hon gamla präktiga planmässiga Betty. Du förstår, Harald och jag hade tänkt att du skulle kunna flytta härifrån och komma hem till oss.

— Det är inte klass på de här nya mänskorna. Det är inte klass på henne. Hon hör ju till en väldigt ny släkt också. Mia var med ens nästan livlig. Inte för att jag inte är demokrat. Men distansen, ja du minns ju åtminstone,

Forts. på sid. 19

Stockholms Syndikalistiska Forum inleder intressant höstsäsong

Stockholms Forum-klubb inledde torsdagen den 15 oktober höstsäsongens arbete med ett intressant diskussionsmöte kring frågan "Vår ställning till Sovjet". Utgångspunkt för debatten var Herbert Anckars skrift med samma titel och som inledare fungerade Helmut Rüdiger och Anckar, varvid den förstnämnde hade rollen som opponent. Det kan förefalla en smula bakvänt att opponenten kommer först, men man utgick från att deltagarna redan på förhand läst den föreliggande skriften och sålunda var informerade om vad diskussionen gällde.

Utom de båda inledarna deltog ett flertal andra i diskussionen som tidvis blev mycket livlig utan att fördenskull någon enda gång lämna det sakliga plan på vilken Forums debatter brukar hållas.

Fullt hus som vanligt. Innehållet i inledningen och referat av debattens huvudpunkter kommer om tid och krafter så medger att sammanställas och utsändas till alla intresserade. Meddelande därom i Arbetaren när allt blir klart.

På tal om utsändande av material kan nämnas att Forum i samverkan med SAC kommer att gå in för att i största möjliga omfattning göra skriftliga referat och sammanfattningar av föredrag och diskussioner som kan vara till gagn i skolningsarbetet ute i LS och i andra Forumklubbar. Det gäller inte bara de debatter resp. föredrag och föreläsningar som hålles i Forums egen regi, också andra saker kommer att utnyttjas. Exempelvis diskussionerna på SAC:s

beredningsinstitut i den mån dessa är av allmänt intresse (beredningsinstitutet sysslar givetvis också med en hel del rent interna organisationsspörsmål, vilka ju inte på samma sätt kan intressera en bredare publik).

För att hålla kostnaderna nere så mycket som möjligt kommer materialet t. v. endast att stencileras. Men användbarheten behöver ju inte bli mindre för den sakens skull.

Av Forums verksamhet under den påbörjade säsongen kan vidare nämnas, att Rüdiger inlett en serie föreläsningar under den gemensamma rubriken "Ur syndikalismens historia". Dessa föreläsningar hålles varannan tisdag kl. 19,30. Första föreläsningen hölls tisd. den 20.

En diskussion om kibbutserna i Israel står närmast på dagordningen för de ordinarie torsdagsmötena. "Parkinsons lag kontra socialismen" är ett annat ämne som vi tror kommer att kunna ge åtskilligt. Vidare planeras ett meningsutbyte med en del utomstående inbjudna kring frågor som rör solidaritetsmoralen inom kollektivföretag. Närmast syftar denna debatt till att belysa de fordringar som måste ställas på individen om en ekonomisk samverkan på frihetlig grund skall vara möjlig. Det är frågor som i högsta grad bör intressera framför allt alla dem som sysslat med producentkooperativ verksamhet.

Ja, detta var några stickprov på vad som planeras. Allt efter programmen blir klara kommer meddelanden som vanligt att utsändas skriftligt och vidare notiseras i Arbetaren. S. W.

BREV FRÅN ISLAND

Reykjavik ligger på ett smalt näs och ser från sjön ut att vara större än den är. När man går iland ser man rörande tydligt att det är en förvuxen småstad. Stortorget där domkyrkan och parlamentshuset ligger är vackert och anspråkslöst och har ännu inte drabbats av den i svenska landsortsstäder vilt härjande prestigebyggesjukan.

Husen i centrum är till största delen små och villalikhande, ser ut som trähus i Norrland eller Norge men är klädda med korrugerad plåt. De är målade i glada färger. Taken är gröna, röda eller svarta, fasaderna vita, gula,

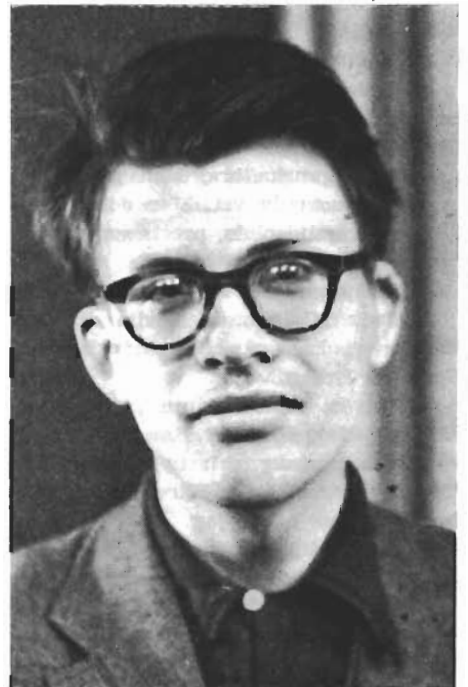
gröna och röda. Adalgatan, Reykjaviks storgata, är mycket liten och är Islands första gata. Den byggdes vid stadens grundläggande för 200 år sedan. På en skräpig parkeringsplats vid denna gata låg en gång Islands äldsta gård, Ingolfur Arnarssons, som byggdes år 874 och revs när staden skulle byggas. Inte ens en minnesplatta erinrar om detta.

Islänningarna är inte sentimentala när det gäller ting. Desto mer medvetna är de om sin historia och litteratur. Alla är förtrogna med de gamla skalderna och sagodiktarna. Och alla vet att utan de gamla sagorna, rimorna (berättande

dikter) och Hellgrimur Péterssons passionspsalmer skulle islänningarna inte ha överlevt som folk, ja, Island skulle kanske ha legat öde. På 1700-talet — efter svåra missväxter och epidemier samt danskt vanstyre var det på tal att flytta hela befolkningen, tretti tusen fattiglappar, till västra Jylland! Men trots nya katastrofer i slutet av seklet repade sig landet så småningom. De skakade av sig det danska styret steg för steg och förklarade sig 1944 som fri republik.

Befolkningen växer snabbare än i något annat västeuropeiskt land och är nu uppe i hundrasexti tusen. Men det är fortfarande mindre än exempelvis Malmö ensamt! Huvudstaden Reykjavik har sjutti tusen invånare, d. v. s. är lika stort som Västerås. Folkmängden i staden ökar hastigt — har tiotubblats på femtio år — och detta märks: många är ännu tvungna att bo i amerikanska militärbaracker från kriget, eländiga bostäder som dock snabbt och efterhand ersätts av nya. Det byggs febrilt i hela Reykjavik.

Just nu slipas tungorna på hela Island inför höstens val, årets andra. Man skall denna gång använda en ny kretsindelning, som ger Reykjavik ett rättvisare antal ledamöter. I det föregående valet förlorade kommunisterna många röster men inga mandat. Så fram till den 25 oktober är inte motståndarna värda ett ruttet sillhuvud, men redan den 26:e är det dags att gå på visit hos varandra, att komma överens och kompromissa med de högt värderade kollegerna.

Brevskrivare på Island: Jan Eriksson.

VI PRESENTERAR...

SVERIGES FREDSRÅD

Sveriges Fredsråd är ett samarbetsorgan för partipolitiskt neutrala riksorganisationer som har arbete för fred på sina program. Rådet bildades 1946 under namnet Centralkommittén för fredsarbete men detta ändrades redan efter något år till Sveriges Fredsråd för att få parallellitet med motsvarande organ i andra länder, t. ex. British Peace Council. Vid det möte, vartill representanter för olika fredsföreningar inbjudits för att diskutera bildandet av ett samarbetsorgan, presiderade red. C. J. Björklund. Där valdes en kommitté med uppgift att utarbeta närmare riktlinjer för ett sådant gemensamt organ. Sedan denna kommitté sammanträtt några gånger, utsågs en interimsstyrelse bestående av red. C. J. Björklund, fröken Carin Mårdh och undertecknad, som hade att utarbeta stadgar och sammankalla till konstituerande sammanträde. Detta hölls hösten 1946, då dr Gunnar Bellander valdes till ordförande.

Från början omfattade fredsrådet 13 organisationer. En förening har sedan upplösts, två har utträtt (Mödrarnas fredsförbund och Anarkistiska propagandaförbundet) medan ett par nya tillkommit, så att de anslutna organisationernas antal för närvarande är 12.

Anslutna är: Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Ungdomens fredsförbund, Kvinnoförbundet Fredsfacklorna, Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Svenska världsfredsmissionen, Förbundet för kristet samhällsliv, Sveriges Arbetares Centralorganisation, Syndikalistiska kvinnoförbundet, Syndikalistiska Ungdomsförbundet, Kooperativa kvinnogillesförbundet, Ideella kamratförbundet och Sveriges världsfederalister. Dessa organisationer har sammanlagt 90.000 medlemmar. Fredsrådets styrelse har följande sammansättning: Holger Eriksson, ordförande, Greta Lamm, vice ordförande, Sven Guldberg, kassör, Karin Victorin, Siv Wiklund och Ulrich Herz.

Fredsrådet har inget samarbete med den kommunistinspirerade Svenska fredskommittén. Orsaken härtill är att kommittén inte lyckats övertyga oss om att den inte är ett instrument för den sovjetryska utrikespolitiken. Detta framkom särskilt i samband med Ungernkrisen. Typiskt är att Svenska fredskommittén vägrar att ta avstånd från något som händer i öster, det må vara

hur frihets- och fredsförtryckande som helst. Vi bedömer öst och väst lika och ger inte Sovjet några speciella rättigheter när det gäller angrepp mot freden.

I samband med utfärdandet av den s. k. Stockholms-appellen gjorde Fredsrådet ett motdrag genom utsändandet av en svensk fredsappell vilken distribuerades till de anslutna organisationerna samt till andra ideella föreningar. Den

Holger Eriksson

artikelförfattaren är ordf. i Sveriges fredsråd.

fick över hundratusentalet namnunderskrifter. Medan Stockholms-appellen vände sig mot den amerikanska atombomben påyrkade vi öppnandet av gränserna och fritt umgänge mellan folken. Vi har flera gånger inbjudits till samarbete med Fredskommittén men har av ovan angivna skäl tackat nej till dess inviter. För övrigt hänvisar jag till nedanstående program.

Fredsrådets uppgifter är

- att samordna och aktivisera det folkliga fredsarbetet;
- att anordna möten och konferenser samt genom press och radio främja upplysning i fredsfrågor;
- att taga initiativ till gemensamma aktioner och föra de anslutna organisationernas talan;
- att verka för ett sådant förhållande mellan folken, att avrustning blir möjlig;
- att arbeta för en internationell rättsordning och ett verkligt folkens förbund med såväl av regeringarna som direkt av folken valda representanter;
- att verka för konsolidering av och stöd åt internationell maktpolitiskt ombunden fredsrörelse.

AMSANålen

Denna stiliserade blomma, som påminner om Japans sol är AMSA:s märke. Den vackra nålen med plattan i vitmetall och svart emalj (7 mm i diameter), kostar endast en krona styck. Portofri leverans vid köp av minst 10 nålar. För mindre antal tillkommer 50 öre extra för porto och emballage. Alla måste bära AMSANålen! Bilden visar AMSA-märket i förstora version. Rekvireras från AMSA:s Sekretariat, Jungfrugatan 30, Stockholm ö.

Vad vill fredsrörelsen och hur arbetar den?

Svaret får du genom att läsa

FREDEN

Organ för Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen

Prenumerationspris: 3: 50/helår

Lösnummer
i Pressbyråns kiosker

FREDEN

Jungfrugatan 30 • Stockholm ö

Postgiro 1630

★

Freden är mänsklighetens största tanke

BLANDAD HÖSTLÄSNING

Tre böcker som kan ge underlag för diskussioner

DET KLOKA EGENINTRESSET

En av de mest vitala bland svenska idéskribenter är utan all tvekan Ernst Wigforss. I hans framställningar (Socialismen i vår tid, Efter välfärdsstaten etc.) förenas patos och exakticitet, utopi och historisk kunskap, filosofisk skolning och driven stilkonst till en helhet av mindre vanligt värde.

I volymen *Atomvapen?* (Arbetets debattforum, Framtiden, 4:—) tar han upp den hetsiga diskussionen för och emot svenska kärnvapen, och granskar bägge parters skäl och motskäl med en vilja att nå de djupare bevekelsegrunderna i de argumenteringar som förts.

Han skalar undan slagorden, de personliga misstänklighörandena och de alltför ytligt drivna generaliseringarna.

Wigforss' analyser av begrepp som "terrorbalans", "det begränsade kriget" och "atomvapen kontra pilbågar" är värdefulla för envar att ta del av. Författaren är ju själv motståndare till

svensk nukleär beväpning; detta hindrar inte att hans genomgång av motpartens skäl är rättvis och så långt möjligt objektiv, men hans egna argument *mot* svenska atomvapen hör till de

Ernst Wigforss,

författare till skriften "Atomvapen?"

bäst genomtänkta och formulerade som framförts från detta håll.

Som vanligt har internationalisten Wigforss också i denna skrift en del utblickar mot andra länder där erinrande situationer skapats. Och han citerar den tyska socialdemokratiens ståndpunkt, sådan den formulerats av Fritz Erler, och det är förvisso en sats som borde kunna väckta någon eftertanke även på den s k Sköld-sidan:

"Man kan inte med atomvapen försvara ett så tätt befolkat område som Tyskland, bara utplåna det. Försvaret förlorar sin mening, när det organiseras så att dess medel i stället för att skydda det egna folket förstör det liv som skulle försvaras."

Den princip som redovisas i sista meningen äger ju inte bara tysk giltighet. Och i sista kapitlet sammanfattar Wigforss sin ståndpunkt med orden: "Inför det val som förestår kan motståndaren till atomvapen finna stöd i övertygelsen att vad det kloka egenintresset bjuder går samman med vad de själva uppfattar som uttryck för mänsklighet och moral."

S. F.-r.

ENDAST FÖR KNEGARE

Knegare kallas med stockholmskt slangspråk den som har ett fast, ordnat arbete och som lever hemma, i familj. Författaren till boken *Stilettåldern* (Bonniors, 9:75) är knegare, närmare bestämt journalist, och heter Thor Wahlberg. Hans bok är skriven för andra knegare och behandlar vårt kanske största sociala problem just nu: ungdomsbrottsligheten. Vi har väl i allmänhet rätt svårt att göra oss klara föreställningar om verkligheten bakom de uppseendeväckande tidningsrubrikerna och reportagen, vi ser en bild av några långhåriga raggartyper i skinnjackor och skrotbil, rycker på axlarna och tycker "det är för djävligt".

Wahlberg har dykt ner i "undervegetationen", i "träsket" och har levtt en tid tillsammans med de unga lagöverträdarna. Hans skildring är saklig, verkar det, blir varken överdriven eller sentimental. Han tar inte ställning, han berättar bara — utan förskönande omskrivningar — vad han såg och upplevde på gatorna och ungdomshaken i Stockholm, Göteborg och Malmö, relaterar "fall" han hört talas om. Biltjuvarnas, bögsnoarnas, kåkfarnas, knarkarnas och småfnaskens värld är inte vacker, den är enbart grå och beklämmande. Här finns sannerligen ingen romantik, ingen "brottets skönhet" — bara mental och fysisk misär.

Men Wahlberg berättar också om samhällets saneringsåtgärder, om "nattpatruller", ungdomsgårdar och omskolningshem. Han vet en del om de sociala fältarbetarnas hårda och ofta otacksamma slit och har mycket att säga om deras vidsyn och tålmod. Ty den tiden, då man tog till hårdhandskarna och ri-

Skall Sverige ha ATOMVAPEN?

Den uppmärksammade skriften i atomvapenfrågan med inlägg av

Barbro Alving

Gunnar Beskow

Rolf Blomberg

Ansgar Eeg-Olofsson

Per Anders Fogelström

Åke Gustafsson

Sara Lidman

och

Bertil Svahnström

Pris kr 3: 75

Rekvirera den från

AMSA

Jungfrugatan 30 Stockholm Ö

Jones Antikvariat

Specialité

Högskoleböcker och skönlitteratur

Grafik

Norr tullsgatan 3, Stockholm

Tel. 30 76 97

Böcker - Grafik

köpes och säljes

STEN RYÖ

Malmkillnadsg. 34 A, Stockholm

ANTIKVARIAT

ANTIKVARIAT

set, är oåterkalleligen förbi. Nu söker man slussa tillbaka ungdomarna genom utbildning som svarar mot deras individuella förutsättningar och intressen, ger dem hellre en chans för mycket än en chans för litet.

Stillettåldern är bitvis en ruggig läsning men bitvis också en positiv. Den är nyttig, ja väsentlig, då den belyser ett socialt område som annars brukar vara dolt i känslöfärgade dimridåer.

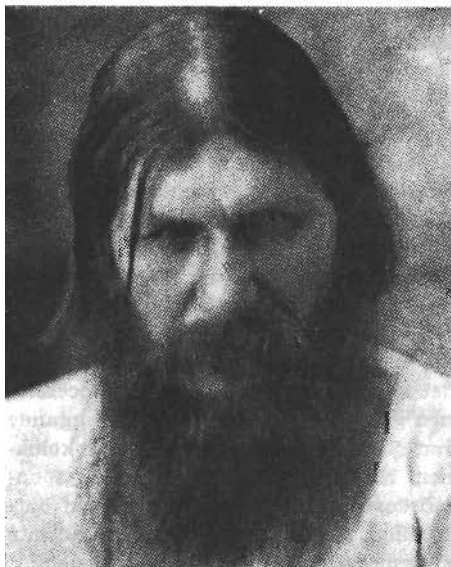
R. W-d.

REVOLUTIONSREPORTAGE

Ryska revolutionen (Forum, 29: 50), brittiske journalisten Alan Mooreheads bok om ryska revolutionen är en skickligt gjord skildring av den väldiga omvälvningens olika faser ända från revolutionen under rysk-japanska kriget fram till bolsjevikernas maktövertagande. Förf. är ingen "revolutionsvän" och ännu mindre någon vän av bolsjevismen, vars ledande gestalter han efter bästa förmåga söker nedvärdera. Framför allt gäller detta Lenin som han framställer såsom en synnerligen tvivelaktig figur. Men trots sin aversion mot vad som skett i Ryssland gör han inget försök att dölja att detta skeende var en obönhörlig konsekvens av det gamla ryska härskarskiktets absoluta oförmåga att åstadkomma ens en ansats till sådana åtgärder som skulle ha

kunnat länka utvecklingen in på andra banor. Att läsa skildringen om förhållandena vid det ryska kejsarhovet och de ledande kretsarna i Ryssland före 1917, det är som att blicka in i vansinnets värld. Uttrycket innebär inga överord, ty man kan nog på goda grunder fråga sig om inte både tsarfamiljen och en stor del av societeten som omgav densamma var allvarligt sinnessjuka.

Mooreheads skildring anges bygga på delvis nytt material som kommit fram genom forskningar i tidigare otillgängliga arkiv. Man bör nog i alla fall inte vara alltför snar till slutsatsen att det som förf. redovisar är allt. Intrycket att han i första hand plockat fram så-

Intrigmakaren Rasputin, sinnebild för dekadensen vid det ryska kejsarhovet strax före revolutionen.

dant som ger stöd åt hans egen negativa inställning till revolutionens ledande krafter blir bitvis mycket starkt.

Inte heller gör förf. det allra minsta försök att tränga ned under ytan och klarlägga massornas aktioner och reaktioner. För Moorehead är revolutionen ett skådespel med ett fåtal agerande på scenen och folket som en mumlande kö i bakgrunden. Aktörerna får genomgående låga betyg, handlingen i dramat kasseras och upplösningen betecknas som under all kritik.

Men detta hindrar inte att referatet av spelets gång i stora delar är riktigt.

H. A-r.

**Betala
prenumerationsavgiften!**

Evert Arvidsson Syndikalismen i nutidssamhället

Pris kr 1:—

FEDERATIVS FÖRLAG

Sveavägen 98 Stockholm Va

förening för spridning av

**frihetlig — socialistisk
litteratur**

Även god skönlitteratur.

Begär upplysningar!

FRIHETLIGA BOKGILLET

Sveavägen 98, Stockholm Va.

SAC:s nya stillfilm

SYNDIKALISMEN i VERKLIGHETEN

belyser på ett utomordentligt sätt den syndikalistiska rörelsens arbete och målsättning. Filmen är redigerad av den kände folkbildaren Hans Haste.

Filmen består av bild- och ljudband. För visning erfordras stillbildsprojektor och bandspelare.

PRIS ENDAST KR 50:—

Rekvireras från SAC:s EXP.

Sveavägen 98 • Stockholm Va

Postgiro 505 83

SVEA ANTIKVARIATET

Specialitet:
POLITISK LITTERATUR

Stora avdelningar

Skönlitteratur

Historia

Konst

Litteraturhistoria

Filosofi

Religion

Barnböcker

SVEAVÄGEN 88 • STOCKHOLM

Tel. 30 18 60

FILMKOMMENTAREN

Höstens stora filmhändelse är utan tvekan Sergej Eisensteins *Ivan den förskräcklige*, som nu för första gången utanför Sovjets gränser visas i komplett skick, det vill säga så fullständig den hann bli innan mästarens död 1948. Verket var ju tänkt som en trilogi men som bekant stannade det vid två delar. De flesta känner väl till omständigheterna kring filmens tillkomst och hur den första delen hälsades med våldsamt entusiasm i Ryssland samt gav Eisenstein ett Stalin-pris, hur den andra delen stoppades av sovjetmyndigheterna såsom varande "skadlig för folket". Men detta är kanske onödigt att rekapitulera — de som inte är bekanta med historien hänvisas till slutkapitlen i Idestam-Almquists utmärkta Eisensteinbiografi. Man kan spekulera hur mycket man vill över orsakerna till att andra delen nu frisläppts, faktum kvarstår: den är här och visas tillsammans med den första delen i ett mäktigt tretimmars program.

Nu är det givetvis filmens senare del som tilldrar sej uppmärksamheten, den förra har vi ju sett förut och beundrat för dess storslagna massscener och mörka bildprakt, för den lysande miljöskildringen samt inte minst för Nikolaj Tjerkasovs

Nikolaj Tjerkasov
som *Ivan den förskräcklige*

kasovs auktoritativa gestaltning av folkhjälten Ivan den fjärde, den Ivan som av bojarer och polacker fick epitetet *grozny*, den grymme, den förskräcklige. Allt det där var ju grandios och imponerande men smakade ändå bara utanverk, det var som planscher i en historiebok, en historiebok som därtill var uppenbart förfalskad. Den andra delen ger verket andra dimensioner, nu kommer vi Ivan in på livet, nu får gestalten djup.

Borta är den yttre apparaten, den bysantinska rekvisitan, kvar är Ivan som individ, som grubblande och lidande människa. Bojarerna är inte längre statens fiender utan Ivans personliga, och inledningens väldiga predikan om statsnytta och osjälviskhet omvandlas till ett komprimerat interiördrama med några få agerande. En orgiastisk festscen inspelad i färg bryter för en stund den ruvande, olycksbådande stämningen men så det septatonade slutavsnittet: processionen genom kyrkan, en ändlös, vaggande rad i dunklet mellan pelare och kolonner. Körsången stiger och faller, lönnmördarens kniv väntar. En nästan outgårdligt intensiv scen, en scen man inte glömmer i första taget, om någonsin.

*

Av helt annat slag och kynne är den tjeckiska trickfilmen *Det fantastiska äventyret*, signerad Karel Zeman. En Jules Verne-historia — En världsomsegling under havet, något omstuvad — till hälften tecknad, till hälften fotograferad. Människorna i foto och bakgrunden, dekoren och rekvisitan, tecknad i gammal illustrationsstil, som i stålstick eller xylografi. Det är som att bläddra i gamla pojkböcker, hela denna fantasifulla, naiva men ändå raffinerade bildvärld återuppstår framför oss, levande, i rörelse. Vi ser Jules Vernes alla uppfinningar och konstruktioner i funktion, hans luft- och undervattensfarkoster korsar bildrutan med självklara allvar och det faller oss aldrig in att betvivla deras existens. Mycket erinrar förresten om bildkonst av högre kvalitet, figurerna kanske om Gavarni, ett luftskepp hängande i paraplyer osökt om Grandville. Och så den spännande handlingen med hjälte och bovar i svartvitt. En äventyrsfilm oändligt överlägsen Hollywoods glättade produkter.

Peppino de Filippo i *Rampljusets barn*

Rampljusets barn, Fellinis och Lattueadas tio år gamla varietéfilm, är en annan ovanlig och charmfull historia. En bagatell om ett kringresande gycklarfölje på italienska landsorten, en melodram kring en teatergalen flickunge som nästlar sej in i buskenssemblen, gör succé och går vidare till lyxrevy i Milano. Medan tredjeklassarna skakar vidare på sin eländiga turné, och nya flickbarn tas om hand av truppens grånade lilla Don Juan, komikern som spelas av Chaplin-kopian Peppino de Filippo. I denna film finns inget av Lattueadas senare samhällskritik, inte heller någon fellinisk underverksmystik, det är bara en rättfram berättelse om ett gäng marginalmänniskors problematiska men ändå bekymmerslösa tillvaro i ett Italien som är damm och kuliss. Några episoder är rent lyriska, som nocturnen på torget med de osannolika musikanterna och den dansande matronan.

PÅ REPERTOAREN

Mycket bra:

Ivan den förskräcklige
Storgatan
Kusinerna
Det fantastiska äventyret
Brittsommar

Sevärda:

Rampljusets barn
Ett människoöde
Ett liv
Plats på toppen
Den kära leken
Farligt ögonvittne
I hetaste laget

Överreklamerade:

Nunnan
Anne Franks dagbok

"lösgöras" från varandra så långt som Italien ligger från Etiopien, utan att avståndet bildar ett problem för angräparen. Det verkliga problemet är inte militärt utan politiskt "disengagement", och ryssarna försöker att övertyga oss om att samexistensen på grund av status quo är den bästa vägen för att nå avspänning.

Både nedrustning och politisk avspänning eftersträvas under de viktigaste underhandlingar som f. n. pågår: i debatten om kontrollen över atomvapnen. Både Ryssland och Storbritannien vill förhindra Tysklands atombeväpning. Målet kan uppnås genom två olika metoder: ett permanent och allmänt förbud av atomvapenexperiment som begränsar atomklubben till tre medlemmar, eller genom att fastställa ett centraleuropeiskt område där atomvapen är förbjudna. I det sistnämnda fallet skulle Amerika och NATO hindras att stationera atombeväpnade enheter i Västtyskland, medan Frankrike skulle behålla sin frihet att experimentera med atomvapen i Sahara.

Så önskvärt som experimentstoppet än må vara, får man också begripa att en sådan åtgärd inte betyder någon nedrustning i ordets egentliga mening. De tre stora skulle behålla sina lager av atombomber och även möjligheten att förstora dem; risken för ett atomkrig skulle inte minskas. Terrorbalansen skulle endast stabiliseras. Likgiltigt hur långt trupperna skulle dras tillbaka eller "förtunnas" öst och väst om en viss delningslinje, skulle man se till att styrkeförhållandena blir oförändrade. Ett atomvapenförbud i Västtyskland skulle kunna minska ett tryck som Sovjetimperiet kan ha anledning att frukta någon gång i framtiden; men i gengäld skulle Kreml vara tvungen att lyfta järnridån lite grand för att i sin tur tillåta en viss kontroll såsom de anglo-amerikanska underhandlarna önskar. Inget av dessa arrangemang, inklusive Rapacki- och Edenplanen skulle erbjuda någon faktisk avspänning eller göra samexistensen mera angenäm.

Men när planer att evakuera Central-europa, att upplösa NATO, att överlämna Berlin till ryssarna eller att bilda bilaterala kommittéer i samverkan med den östtyska marionettregeringen i dag presenteras som "avspänningsplaner" (disengagement), beror detta inte endast på naiviteten hos planernas upphovsmän. De vill till synes skilja fientliga arméer, men i grunden vill de

"disengage" eller lösgöra sig själva från förpliktelser och ansvarsförbindelser som håller på att bli en börda och kanske ett hot mot dem själva. Det är ett tragiskt missförstånd om de tyska socialisterna antar att deras pojkar utbildas till amerikansk kanonmat, om Mendès-France fruktar att NATO kan missbrukas för att förstärka de brittiska positionerna, om engelsmännen är rädda för att deras makt offrars för den tyska återföreningens sak och om senator Mansfield tycker att ögonblicket har kommit för att göra front mot utlandshjälpen och mot Västberlins borgmästare -- som om vi inte hade en gemensam sak att försvara! Faktum är att vi i dag konfronteras med en ny isolationism uppblusen av vänsterpartierna som har glömt den kollektiva säkerhetens lärdomar. Man vill bli av med samexistensens bördor och skjuta över ansvaret för självbestämmanderättens försvar till FN. Men FN är ingenting annat än de nationer som står bakom organisationen, och parollen "Hammarskjöld ska ordna det" är ingen politik alls. Att underhandla för underhandlingarnas skull kan vara bra politik, när man har en politisk linje; men i och för sig är det ingen politik. Man måste veta vad man vill och vad den andra sidan kan gå med på. En politik som begränsar sig till ultimativa krav kan endast framkalla andra ultimativa krav; att underhandla betyder inte att kapitulera. Västern kan ge efter i rena prestige-frågor under förutsättning att den håller fast vid substansen, t. ex. sina rättigheter i Berlin.

Översättning: Helmut Rüdiger.

Betty, vad farbror Arne alltid lärde oss om distansen. Om jag bor hos er, så kan kanske Harald bo en tid hos den här sin gode vän. Så får vi väl kosta på honom en utlandsresa sedan. Han måste ju ha praktik ändå.

— Vi har kanske inte riktigt råd ännu, sa Betty försiktigt.

Harald blev långsamt alltmer upprörd.

— I alla fall lärde han inte dig någonting om distans! Han hörde inte deras upprörda röster, han lät sig inte avbrytas. Varför blev han annars bortkörd, om det inte var för att han förförde dig! Gamla äckliga gubben, han utnyttjade ditt svärmeri, det att du alltid varit så svag och sjuk och svärmisk och inte stark. Och sedan har vi i alla

år fått gå på tå för dig och låtsas inte begripa någonting och komma till dig på alla sjukhus, och vilken utbildning har jag fått och vi har gått som hjon hos slakten och alla har tyckt att du också uppträdde väldigt äckligt den där gången och så alla dessa små diskreta pensionat och din vård och din trötthet och din Bach och sjuk och sjuk och sjuk inför allt som varit svårt. Och så den där gåtfullt leende hemligheten med Arne och du har bara diktat om det mer och mer genom åren och gjort det till något underbart och mystiskt, och skrämt, ja du har skrämt Betty! Hon har aldrig vågat ta sig tid för att bli kär och gift; det är ju väldigt äckligt alltihopa! Och nu sörjer du honom för att han äntligen blivit död, och du har haft så svåra veckor. Men det var skandalen som tog knäcken på mamma och pappa och drev oss bort från Danderyd och gjorde oss fattiga. Vi är fattiga — du vet ingenting om det, du vet inte ens hur Betty och jag bor, men jag skall säga dig att det är slum som vi bor. Slum!

Han rusade ut ur rummet och slängde igen dörren efter sig och snubblade på mattkanten och dråsade omkull, reste sig igen men tappade cigarettpaketet och vågade inte, hann inte, kunde inte ta upp det, bara rusade bort mot trappan. En enda tanke dånade i den heta klocka som var hans huvud: Nu kanske inte Mikael kommer, nu kanske inte Mikael kommer, nu har jag kanske förstört allting och jag är inte värd att han kommer, nu kanske inte Mikael kommer den här gången heller.

Förstklassig

FRANSK GRAFIK

till låga priser

★

Besök utställningen

i Depeschkontoret

Sveavägen 98 • Stockholm Va

★

UTSTÄLLNINGAR

utanför Stockholm arrangeras

Ring 34 35 08

Alla recensenter berömmar SIGMA

Bankdirektör

Tore Browaldh, Svenska Dagbladet

"Det råder ingen tvekan om att man här finner en antologi, där redan sammanställandet av bidrag från värdefull och ibland svåråtkomlig litteratur i sig utgör en självständig och originell insats. Aterstår så bara att gratulera lektor Tord Hall, den svenska huvudredaktören, för översättning och tryck. Det är en mycket läcker volym, inte minst tack vare Lennart Rodhes vackert komponerade band".

Lektor

*Axel Corlin
Sydsvenska Dagbladet Snällposten*

"Envar finner i denna stora bok alltid något, som anknyter till hans yrke och hans eventuella hobbies — och finner det lättillgängligt och begripligt. Det övriga lyfter honom upp på ett högre plan än förut. Gärna instämmer vi därför i förlagets uppmaning: Gå in i närmsta bokhandel, bläddra och läs boken! Få torde motstå den".

Professor

Lars Gårding, Dagens Nyheter

"Den svenska översättningen är av god kvalitet. — Att rekommendera Newmans antologi är onödigt. För den som vill orientera sig i den urgamla svartkonst som heter matematik är den en idealisk bok".

Fil. dr

*Sven Ohlson
Göteborgs Handels- & Sjöfarts-Tidning*

"Detta verk har vunnit en ofantlig spridning i USA. När det nu genom en mönstergill översättning under lektor Tord Halls ledning klätts i svensk dräkt, må man förvänta att det även i vårt land skall bli uppskattat".

Studioingenjör

Kjell Stensson, Stockholms-Tidningen

"SIGMA har unika förutsättningar att definitivt och restlöst lösa alla den intellektuellt rörliga människans fritidsproblem, härifrån till oändligheten".

Författaren

Karl Vennberg, Aftonbladet

"SIGMA är ett av de märkligaste bildningsinitiativen från senare år. Ingen bok kan vara tjäniligare som underhållning och uppbyggelse för den redan stelnade bildningen och som eggelse för ungdomens matematiska intresse, en eggelse och förförelse in i den förvisso gudomligaste av alla darskaper".

SIGMA

*En matematikens
kulturhistoria*

6 delar — 2.600 sidor — 1.000
illustrationer

133 artiklar av 108 författare

Utnyttja förmåns- priset för SIGMA

Ni betalar 20:— vid leveransen
av band I, sedan 16:— i 15 må-
nader eller kontant..... 260:—

Beställ redan idag och Ni
vinner ..... 30:—

Efter den 1 jan. 1960 till-
lämpas det ordinarie priset 290:—

Se SIGMA i Er bokhandel!

*Framsynt ungdom söker sig till
Syndikalistiska Ungdomsförbundet*

Professor
Ingemar Hedenius:
"Arbetaren
är vår
frihetsvän"

Arbetaren

har bara
en mening
om
varje form
av
diktatur:
den måste
bekämpas!

Arbetaren

är
syndikalismens
språkrör

Prenumerera
på

Arbetaren

— frihetens
veckotidning